

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Υ Π Ο

ΗΛΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗ

Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Ἱεραποστολῆς ὡς κλάδος τῆς Θεολογίας εἶναι σχετικῶς νέος, ἀριθμῶν ζῶν ἑνὸς περίπου αἰῶνος· ἀλλ' ἡ καθ' οἷονδ' ὅποτε τρόπον θεωρητικὴ ἐνασχόλησις περὶ τὰ θέματα τῆς Ἱεραποστολῆς ἀνάγεται εἰς αὐτὴν ἤδη τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν. Κατ' ἑμμεσον τρόπον τὰ Εὐαγγέλια καὶ κατ' ἄμεσον αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ ἰδίᾳ αἱ Ἐπιστολαὶ ἐνδιατρίβουν περὶ τὰ θέματα τῆς Ἱεραποστολῆς, ἀντιμετωπίζουσαι καὶ ἐπιλύουσαι πρακτικῶς, ἀλλὰ καὶ θεωρητικῶς προβλήματα ταύτης. Τὸ κήρυγμα πρὸς τὰ ἔθνη, ὁ τρόπος ἀποδοχῆς τῶν ἐξ ἔθνῶν Χριστιανῶν, ἡ ἔννοια τοῦ νόμου καὶ τῆς πίστεως, ἡ τύχη τῶν Ἰουδαίων καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς λέξεως «ἀπόστολος» εἶναι τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν.

Ἡ μεταγενεστέρα Ἐκκλησία, ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς, ἐπεξεργάσθη θεωρητικῶς τὰ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναφυέντα Ἱεραποστολικὰ προβλήματα. Οἱ ἀπολογηταὶ ἀντεμετώπισαν τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς κατὰ κόσμον ἐξουσίας πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐπειράθησαν νὰ ἐρμηνεύσουν τὸ νόημα τῆς φυσικῆς ἀποκαλύψεως. Οἱ ἀντιαιρετικοὶ διηρεύνησαν τὴν σημασίαν τῆς γνησιότητος καὶ καθαρότητος τοῦ κηρύγματος καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν. Τέλος οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐπεχείρησαν νὰ συστηματοποιήσουν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ νὰ τὴν καταστήσουν περισσότερον προσιτὴν πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς.

Ἀφ' οὗτου ὁ Χριστιανισμὸς κατέστη ἐπίσημος θρησκεία τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀνεφύησαν νέα προβλήματα, ἀφορῶντα εἰς τὸν δύνοντα ἐθνισμὸν, τὰ ὅποια παρεκίνησαν τὸν θεολόγον νοῦν, ὅπως τὰ ἀντιμετωπίσῃ. Παραλλήλως κατεβλήθη προσπάθεια συστηματοποιήσεως¹ τῆς κατηχήσεως καὶ ἐμβασθύνσεως εἰς τὸ νόημα τῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύψεως καὶ τῆς προσεσχθείσης σωτηρίας.

Βραδύτερον, ὅτε ἡ συγκροτηθεῖσα καὶ ἀνδρωθεῖσα Ἐκκλησία ἤρξατο κατὰ τρόπον πλέον ἐνεργὸν τὴν ἀποστολὴν Ἱεραποστόλων πρὸς ἐκχριστιανι-

1. Ὁ Pío Maria de Mondreganes εἰς τὸ ἔργον του Manual de Misinología, Madrid 1951 ἀφιερῶν εἰδικὸν κεφάλαιον εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν Ἱεραποστολικῶν ἰδεῶν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας· ἰδὲ σελ. 74-92.

σμὸν τῶν δίκην πλημμυρίδος ἐνσκηπτόντων ἀλλοθρήσκων βαρβάρων φύλων, ἀντεμετώπισεν ἐντελῶς νέα ἱεραποστολικῆς φύσεως προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν ἀφορμὴν νέας θεολογικῆς διεργασίας τοῦ κηρυκτικοῦ τῆς ἔργου. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἠρευνήθη ἡ μέθοδος ἀσκήσεως ἱεραποστολῆς οὐχὶ ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, ἀλλὰ ἀπὸ λαοῦ εἰς λαόν, διεμορφώθη νέον ἱεραποστολικὸν κήρυγμα καὶ ἐξητάσθη ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἱεραποστόλων ἔναντι τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ξένων λαῶν.

Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως μέχρι τέλους τοῦ 19οῦ αἰῶνος.

Τοιοιουτρόπως φθάνομεν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ὀριστικοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς τὴν διάλυσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Δύσει ἐμφάνισιν τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ἐν τῇ Δύσει νέα πνευματικὴ περίοδος, ἡ ὁποία συνοδεύεται ὑπὸ νέας ἀνθήσεως τῆς μέχρι τότε εἰς παρακμὴν περιελθούσης ἱεραποστολικῆς δραστηριότητος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ἐν λόγῳ ἀνθήσιν ἠκολούθησεν ἀφεύκτως καὶ ἡ ἀναγέννησις τῆς θεωρίας τῆς ἱεραποστολῆς, πολλῶ μᾶλλον διότι ἡ Ἐκκλησία ἐτέθη ἀντιμέτωπος πληθὺς νέων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα οὐχὶ μόνον ἀπῆλθον λύσιν, ἀλλ' ἠρέθιζον κατὰ πρωτοφανῆ τρόπον τὸν θεολογικὸν στοχασμόν. Ἴδου πῶς περιγράφει ταῦτα ὁ πρό τινων ἐτῶν ἀποθανὼν Καθηγητὴς τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς Θωμᾶς Ohm: «Ὁρισμέναι παλαιόθεν κατεστημέναι σημαντικαὶ διὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἱεραποστολῆς ἀπόψεις ἐτέθησαν ἐν ἀμφιβόλῳ. Ἑτεραι δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθοῦν. Αἱ πληροφορίες περὶ τῆς ἀνακαλύψεως νέων λαῶν ἐνεφανίζοντο ὡς ἀντιτιθέμεναι πρὸς τὴν διδασκαλίαν περὶ ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ αἱ περὶ τῶν «ἀγρίων», παρὰ τοῖς ὁποίοις οὐδεμίαν εὕρισκέ τις θρησκείαν, ἐθεωροῦντο ὅτι συνηγόρουν ἔναντίον τῆς παγκοσμιότητος τῆς θρησκείας. Τὸ παλαιὸν πρόβλημα περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἐθνικῶν καθίστατο δυσκολώτερον ἢ πρότερον. Ἡ πίστις ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον εἶχεν ἤδη κηρυχθῆ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς ἔπαυσε πλέον ἰσχύουσα. Ἡδὲ ἀνεφύοντο ἀμφιβολίαι ὡς πρὸς τὴν παγκοσμιότητα τῆς σωτηριῶδους θελήσεως τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐπίσης περὶ τοῦ κατὰ πόσον τὸ Εὐαγγέλιον ἔδει νὰ κηρυχθῇ εἰς ἅπαντα ἀνεξαίρετως τὰ ἔθνη. Νέα ἐρωτήματα προέβαλον. Ὁρισμένοι λαοὶ δὲν εὕρισκοντο εἰς τοιοῦτο σημεῖον καταπτώσεως, ὥστε νὰ μὴ εἶναι πράγματι ἱκανοὶ νὰ προσλάβουν τὰ μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ; Διατί ἄραγε νὰ φέρωμεν τὸν Χριστιανισμόν εἰς ἀνθρώπους τόσον διαφόρους πρὸς ἡμᾶς; Δὲν ἀπεδείκνυν αἱ νέαι ἀνακαλύψεις, ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἦτο λίαν περιωρισμένη; Τοιοιουτρόπως ἡ ἀρχῆθεν ἐπικρατοῦσα πίστις περὶ τοῦ ἀπολύτου τῆς θρησκείας μας ἐκλονίσθη καὶ ἤρχισε διαδομένη ἡ ἀδιαφορία καὶ ὁ σκεπτικισμός. Ἀπασαί αἱ θρησκεῖαι ἦσαν ἐξ ἴσου καλαί. Οἱ Χριστιανοὶ οὐδὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἐπιβάλουν τὴν θρησκείαν των.

Τοιουτοτρόπως διὰ τοὺς θεωρητικούς τῆς ἱεραστοστολῆς ὑπῆρχε πολλή ἐργασία»².

Ἀνάλογος πρὸς τὴν πληθὺν τῶν προκυψάντων προβλημάτων ἦτο καὶ ἡ ἀντιδρασίς τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἱεραποστολὴν. Ἰκανοὶ θεολόγοι ἐνέκυψαν εἰς αὐτὰ καὶ ἐπειράθησαν, ὅπως δώσουν τὴν δέουσαν ἀπάντησιν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται νέα περίοδος θεολογικῆς διεργασίας τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ἱεραποστολὴν θεμάτων, πολλαπλασιάζονται δὲ αἱ εἰδικαὶ μονογραφίαι, ἀφιερωμέναι εἰδικῶς εἰς τὴν ἱεραποστολὴν. Εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τοῦτον μεγάλως συνετέλεσε καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας. «Χάρις εἰς τὴν παρεμβολὴν τῆς τυπογραφίας κατέστη δυνατὴ ἡ γνῶσις ὅλων τῶν τομέων τῆς ἱεραποστολικῆς δραστηριότητος. Αἱ ἐπιστολαί, προερχόμεναι ἐκ τοῦ ἱεραποστολικοῦ μετώπου, ἐγκατέλειπον τὸν περιορισμένον κύκλον τῶν συγγενῶν τοῦ ἀλληλογράφου... διὰ τὰ ἀποδοθοῦν εἰς εὐρὺ ἀκροατήριον. Ἡ ἱεραποστολικὴ πείρα ἐξήρχετο τῶν τοπικῶν ὁρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιωρίζετο εἰς τὸ παρελθόν, καθισταμένη ἀντικείμενον συζητήσεων ὑπὸ τοῦ εὐρέος περιβάλλοντος. Συναθροισμένων τοιουτοτρόπως τῶν σχετικῶν πληροφοριῶν, καθίστατο εὐχερὲς νὰ διαπιστωθῇ ἡ ἑκτασις καὶ ἡ σημασία τῶν εἰς τὴν ἱεραποστολὴν τιθεμένων προβλημάτων καὶ ταυτοχρόνως νὰ ἀρχίσουν αἱ συγκριτικαὶ μελέται, εἴτε διὰ τὴν διερεύνησιν τῶν μεθόδων, εἴτε διὰ τὰς ἱστορικὰς ἐρεῦνας, εἴτε τέλος διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν»³.

Ἡ περὶ τὴν ἱεραποστολὴν σχετικὴ αὕτη κίνησις ἀπετέλεσε τὴν προβαθμίδα τῆς μεταγενεστέρως συστηματικῆς πλέον ἐπιστήμονος ἐνασχολήσεως εἰς θέματα τῆς ἱεραποστολῆς, ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς τὴν παρὰ ταῖς Θεολογικαῖς Σχολαῖς τῆς Δύσεως Ἰδρυσιν εἰδικῆς Ἑδρας, ἀφιερωμένης εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς. Ἐνεκα τούτου θεωροῦμεν σκόπιμον, ὅπως παρὰσχῶμεν περισσότερον χῶρον εἰς τὴν μνημόνευσιν τῶν κυριωτέρων «ἐκπροσώπων-προδρόμων» τῆς ἀνωτέρω ῥηθείσης θεολογικῆς ἱεραποστολικῆς κινήσεως.

Κατ' ἀρχήν, δέον νὰ μνημονευθῇ ὁ ἀνακαλύψας τὴν Ἀμερικὴν Χριστοφόρος Κολόμβος († 1506), ὁ ὁποῖος καίτοι δὲν ἦτο Θεολόγος, ἀλλὰ ἀπλοῦς πιστός, ἡσχολήθη περὶ τὸ θέμα. Ἡ θεολογικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος συμβολὴ του δὲν ὑπῆρξε βεβαίως οὐσιαστικὴ, μαρτυρεῖ ὅμως τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν του ἐπικρατοῦν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ζωηρῶς ἐνδιέφερετο διὰ τὴν ἱεραποστολὴν καὶ τὸ ὁποῖον ἐξηγεῖ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀνάπτυξιν τῆς εἰδικῆς ἱεραποστολικῆς γραμματείας. Ἐν ἔτει 1502 ὁ Κολόμβος ὠλοκλήρωσε τὸ ἔργον του «Libro de las Profecias»⁴. Εἰς αὐτὸ συνεκέντρωσε τὰ κατὰ τὴν γνώμην του ἀφο-

2. O h m, Thomas, Machet zu Jüngern alle Völker, Freiburg i. B. 1962, σελ. 97. Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθοῦμεν τὴν ἑκθεσὶν του εἰς τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα.

3. S e u m o i s, André V., Introduction à la Missiologie, Schöneck-Beckenried 1952, σελ. 435.

4. S t r e i t, Rob., Bibliotheca Missionum, Herder 1963² τομ. 1. ἀριθ. 1.

ρῶντα εἰς τὴν ἱεραποστολὴν κείμενα τῆς Ἀγίας Γραφῆς πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως ἀφυπνίσῃ τὴν ἱεραποστολικὴν συνείδησιν τῶν συγχρόνων του καὶ παροτρύνῃ ἅπαντας τοὺς ἐνδιαφερομένους πρὸς ἀνάληψιν ἱεραποστολικῆς δραστηριότητος.

Ἔτι τινὰ βραδύτερον ὁ δομινικανὸς Θεολόγος Ἰσιδώρος de Isolaniς συνέταξε τὸ εὐρείας ἐκτάσεως ἔργον του «De imperio militantis Ecclesiae», τοῦ ὁποίου τὸ ἕκτον κεφάλαιον τοῦ πρώτου βιβλίου ἀσχολεῖται εἰδικῶς εἰς τὴν ἱεραποστολὴν. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ ἀποφίς του, ὅτι, συμφῶνως πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν ἡδὴ χρόνων ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν περὶ τῆς συμπληρώσεως τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶχεν ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων αὐτῶν διαδοθῆ καὶ εἰς τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν του νέας ἀνακαλυφθείσας νήσους.⁵ Ἡ ἀποφίς αὕτη τοῦ Ἰσιδώρου μαρτυρεῖ τὰ διὰ τοὺς θεολόγους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνακύψαντα νέα ἱεραποστολικῆς φύσεως προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἔθετον ἐνώπιον αὐτῶν αἱ ἀνακαλύψεις τῶν νέων χωρῶν.

Ἐτερον δεῖγμα τοιούτων προβλημάτων ἀποτελεῖ τὸ ἔργον τοῦ δομινικανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κλαυδίου Seysell, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1520 ἐκδοθὲν ἔργον του «De divina providentia»⁶ ἀσχολεῖται περὶ τὸ ἐξ ἀφορμῆς τῶν νέων ἀνακαλύψεων προκύπτον πρόβλημα τῆς σωτηρίας τῶν ἀπίστων.

Τέσσαρα ἔτη βραδύτερον ἐκδίδεται εἰς Σαλαμάγκκα τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ Χριστοφόρου a S. Antonio ὑπὸ τὸν τίτλον «Triumphus Christi Jesu contra infideles»⁷. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀσχολεῖται περὶ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἔργον τοῦ Seysell θέμα, κατὰ τρόπον ὅμως ὀλιγώτερον ἐπιτυχῆ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἄρχεται ἡ μεταρρύθμισις ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ὁποία συνεκλόνησε τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπέσπασεν ἐξ αὐτῆς πλῆθος πιστοῦ λαοῦ. Ἡ ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως δημιουργηθεῖσα Διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία ἤρξατο καὶ αὕτη σὺν τῷ χρόνῳ ἐνδιαφερομένη διὰ τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ ἐνδιαφέρον μάλιστα ταύτης σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ηὔξανεν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἴδουν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας πληθὺς θεολογικῶν ἔργων, ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἱεραποστολὴν. Πρώτη, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἡ Διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία ἱδρυσεν πανεπιστημιακὴν Ἐδραν πρὸς θεράπειαν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς. Παρὰ ταῦτα κρίνομεν σκόπιμον, ὅπως μὴ διακοψώμεν ἐνταῦθα τὴν ἐξιστόρησιν τῆς περὶ τὴν ἱεραποστολὴν πνευματικῆς παραγωγῆς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ μὴ προέλθωμεν ἐπὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν περὶ τὴν ἱεραποστολὴν ἐνδιατριβόντων θεολογικῶν ἔργων

5. Αὐτόθι ἀριθ. 9.

6. Αὐτόθι ἀριθ. 23.

7. Αὐτόθι ἀριθ. 24.

τῶν Διαμαρτυρομένων θεολόγων, ἀλλὰ συνεχίσωμεν ταύτην μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ὑπὸ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ιδρύσεως τῆς πρώτης Ἑδρας τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς· τοῦτο δέ, διότι ἡ παρὰ τοῖς Ρωμαιοκαθολικοῖς Ἱδρυσις Ἑδρας Ἱεραποστολῆς ἐγένετο κατ' ἐπίδρασιν τῆς ὑπὸ τῶν Διαμαρτυρομένων ιδρύσεως ὁμοίας Ἑδρας — πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον μᾶς ὑποχρεοῖ, ὅπως προηγουμένως γνωρίσωμεν τὴν καθόλου παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις ἐξέλιξιν τῆς ιδέας τῆς Ἱεραποστολῆς.

Δύο δεκαετίαι περίπου μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ἔργου ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Χριστοφόρου a. S. Antonio ἐξεδηλώθη ὑπὲρ τῆς ἀσκήσεως Ἱεραποστολῆς ὁ γνωστός Ὀλλανδὸς οὐμανιστὴς Ἑρασμος, ὁ ὁποῖος ἐκδίδει κατὰ τὸ ἔτος 1535 τὸ ἔργον τοῦ «Ecclesiastae sive de ratione concionandi libri IV». Καίτοι αἱ ὑπὸ τοῦ Ἑράσμου ἐκπροσωπούμεναι οὐμανιστικαὶ ιδέαι δὲν συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς κηρύξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ἄλλους λαούς, παρὰ ταῦτα οὗτος διετύπωσε κλασσικὰς ἀπόψεις περὶ τῆς Ἱεραποστολῆς, συνίστα δὲ μετ' ἐπιμονῆς τόσον εἰς τὸν Πάπαν, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας, ὅπως συνδράμουν τὸ ἔργον τῆς Ἱεραποστολῆς. Ἀκριβῶς ἐνδιαφέρον εἶναι ἐν προκειμένῳ, ὅτι ὁ Ἑρασμος ἐβάσιζε τὰς συστάσεις του περὶ ἀναπτύξεως τοῦ ἔργου τῆς Ἱεραποστολῆς εἰς καθαρῶς χριστιανικοὺς σκοποὺς, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν κατὰ τὴν οὐσίαν των καὶ τὸν σκοπὸν τῆς Ἱεραποστολῆς, δηλ. τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων⁸.

Σύγχρονος τοῦ Ἑράσμου ὑπῆρξεν ὁ Γερμανὸς μοναχὸς Νικόλαος Ferber (Herborn), ὁ ὁποῖος συνέταξε δύο ἔργα ἀσχολούμενα εἰς τὴν Ἱεραποστολήν, τὸ «De insulis nuper inventis» καὶ τὸ «Opus tripartitum de conversione gentium». Δυστυχῶς τὸ δεύτερον ἐξ αὐτῶν, πιθανῶς καὶ τὸ σημαντικώτερον, ἀπωλέσθη. Εἰς τὸ πρῶτον ἔργον περιλαμβάνει τὴν διατριβὴν «Epitome de inventis nuper Indiae populis idolatris ad fidem Christi, adque adeo ad Ecclesiam Catholicam convertendis». Ὁ ἐνταῦθα ἀναφερόμενος Ἰνδικὸς λαὸς δὲν εἶναι οἱ κάτοικοι τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλ' οἱ Ἰνδιάνοι τῆς Ἀμερικῆς, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν τὴν τοιαύτην ὀνομασίαν των εἰς τὴν παρεξήγησιν τῶν τὸ πρῶτον ἀνακαλυψάντων τὴν χώραν των ἐξερευνητῶν, ὅτι ἐνώπιόν των εἶχον τὰς Ἰνδίας. Τὸ διασωθὲν ἔργον τοῦ Νικολάου Ferber χαρακτηρίζεται ὡς ἡ πρώτη προσπάθεια συντάξεως Ἱεραποστολικῆς μεθοδολογίας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους⁹. Πράγματι εἰς τὸ ἔργον του ἐνδιατρίβει περὶ τὰ προσόντα τοῦ Ἱεραποστόλου, ὡς καὶ περὶ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μέθοδον τοῦ Ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος.

Τὸ ἔτος 1558 ἐκδίδεται εἰς Βενετίαν ὑπὸ τοῦ Marquardus de Susannis

8. Schmidlin, J., Erasmus von Rotterdam über die Heidenmission, ἐν: Zeitschrift für Missionswissenschaft 4 (1914), σελ. 7-12.

9. Bibliotheca Missionum, ἐνθ' ἀνωτ. ἀριθ. 28.

τὸ «Tractatus de Judaeis et aliis infidelibus»¹⁰. Εἰς τὴν μελέτην του ἀντιμετωπίζει οὗτος ἀκατανόητα διὰ τὴν ἐποχὴν μας προβλήματα, τὰ ὅποια ὅμως διὰ τοὺς χρόνους του ἦσαν ὅλως συνήθη καὶ ἀπησχόλουν ζωηρῶς τοὺς ἐνδιατρίβοντας περὶ τὴν Ἱεραποστολὴν· π.χ., ἐρευνᾷ κατὰ πόσον εἶναι δυνατὴ ἡ συναφίς συνθηκῶν χριστιανικῶν λαῶν πρὸς ἡγεμόνας ξένων, μὴ χριστιανικῶν λαῶν· θίγει τὸ θέμα, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἐπιτρέπεται ὁ διωγμός, ἡ φυλάκισις καὶ ὁ φόνος τῶν ἀπίστων· ἐξετάζει τὴν δυνατότητα τιμωρίας τῶν ἐγκληματούντων ἔθνικῶν· ὁμιλεῖ διὰ τὴν βιαιάν μεταστροφὴν τῶν ἀπίστων καὶ τέλος διὰ τὸ βάπτισμα τῶν ἔθνικῶν καὶ τῶν πρὸς αὐτὸ συνδεδεμένων ὑποχρεώσεων.

Ὁ Βαρθολομαῖος de las Casas († 1566) ἀποτελεῖ τὴν εὐγενεστέραν Ἱεραποστολικὴν φυσιογνωμίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἠκολούθησε δὲ εἰς πολλὰ σημεῖα ὅλως διάφορον τῶν προκατόχων του καὶ τῶν συγχρόνων του Ἱεραποστολικὴν τακτικὴν, ἡ ὁποία προσιδιάζει περισσότερον πρὸς τὴν ἰδικὴν μας¹¹. Κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς στάσεώς του, τὸ ὁποῖον κατέστησε δυσχερῆ τὴν θέσιν του ἔναντι τῶν ἀνωτέρων του, καὶ ἔναντι ἀκόμῃ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός του, εἶναι ἡ ἔναντι τῶν ἰθαγενῶν φιλικὴ συμπεριφορὰ του, ἡ ὁποία ἐξεδηλοῦτο εἰς ἔργα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν κυριάρχων καταπατουμένων δικαιωμάτων των. Τὰ ἔργα, τὰ ὅποια συνέταξεν, εἶναι πράγματι πολυάριθμα, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν ἔχουν εἰσέτι ἐκδοθῇ¹². Ἐνταῦθα περιορίζομεθα εἰς τὴν μνημόνευσιν τριῶν ἐκ τῶν πλέον σημαντικῶν, ὡς τὰ «Memorial al Supremo Consejo de los Indios» (ἐκδ. 1535)¹³, «Historia General de las Indias»¹⁴ (ἐκδ. 1561) καὶ τὸ κατὰ τὸ 1942 εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ὁάχας (Μεξικοῦ) εὑρεθὲν καὶ ἐκδοθὲν ἔργον «De unico vocationis modo»¹⁵. Σύγχρονος τοῦ las Casas ἦτο ὁ δομινικανὸς θεολόγος Φραγκίσκος von Vitoria († 1546). Ἐν ἔτει 1557 ἐξεδόθη εἰς τὴν Λυὼν τὸ ἔργον του «Relectiones XII Theologicae», τὸ ὁποῖον ἐγνώρισε βραδύτερον πολλὰς ἐπανεκδόσεις. Ἡ τετάρτη συλλογὴ φέρει τὸν τίτλον «De Indis insularis» καὶ ἡ πέμπτη τὸν τίτλον «De Indis sive de jure Hispanorum in

10. Αὐτόθι ἀριθ. 82.

11. Πρβλ. Streit, R. Focher ein unbekannter Missionstheoretiker des 16. Jahrhunderts, ἐν: Zeitschrift für Missionswissenschaft 3 (1913), σελ. 276 ἐξ. καὶ Biermann, B.M., Las Casas im Kampf, ἐν: Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft 42 (1958), σελ. 22-32.

12. Biermann, B., Lascasian a. Unedierte Dokumente von Fray Bartholomé de Las Casas, ἐν: Archivum Fratrum Praedicatorum 27 (1957), σελ. 337-358.

13. Bibliotheca Missionum, ἐνθ' ἀνωτ. ἀριθ. 34.

14. Αὐτόθι ἀριθ. 86.

15. Πρβλ. Höffner, J., Auffindung eines verschollenen Werkes von Las Casas: De unica vocationis modo, ἐν: Missionswissenschaft und Religionswissenschaft (1949), σελ. 224 ἐξ.

barbaros Relectio posterior»¹⁶. Τὸ ἔργον τοῦ ἐγράφη ἐξ ἀφορμῆς τῆς τότε ἐπικρατούσης πολιτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν μεταξύ τῶν ἰθαγενῶν καὶ τῶν Ἰσπανῶν ἐποικίων δημιουργουμένων προβλημάτων, ὡς τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας τῶν Ἰνδιάνων καὶ τῶν κατακτητῶν, τὸ δικαίωμα ἐπιβολῆς φόρου κλπ. Κατὰ τὸν J. Schmidlin, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν πρώτην ἐν Γερμανίᾳ παρὰ τοῖς Ρωμαιοκαθολικοῖς ἰδρυθεῖσαν Ἑδραν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς, ἡ πέμπτη συλλογὴ τοῦ Φραγκίσκου von Vitoria ἀποτελεῖ τὴν «πρώτην προσπάθειαν θεολογικῆς θεμελιώσεως τοῦ ἔργου τῆς Ἱεραποστολῆς»¹⁷.

Ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ δομινικανοῦ Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἰωάννου van der Slooten (ἢ Slotanus) († 1560) «De barbaris nationibus convertendis ad Christum, dialogus unus»¹⁸, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ ἀπλοῦν ἐκλαϊκευτικὸν τρόπον παρουσιάζει διαλεγόμενους τὸν ἐθνικὸν Περεγρίνον καὶ τὸν Χριστιανὸν Θεοφόρον καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ μειώσῃ τὴν ἀξίαν τῶν κατὰ τῆς Ἱεραποστολῆς προβαλλομένων ὑπὸ τινων προφάσεων, ὅπως μὴ συνδράμουν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου. Ὡς τοιαῦται ἀναφέρονται: τὸ ἄγονον εἰς ἀποτέλεσμα ἔργον τῆς Ἱεραποστολῆς, ἡ ἄγνοια τῆς γλώσσης, ἡ ἔλλειψις οἰκονομικῶν μέσων, ὁ χωρισμὸς ἐκ τῆς πατρίδος καὶ οἱ ἀπαπειλοῦντες βαρεῖς κίνδυνοι διὰ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν.

Τὸ ἔτος 1541 ὁ φραγκισκανὸς μοναχὸς Ἰωάννης Focher, ὁ ὁποῖος εἰργάζετο εἰς Μεξικὸν ὡς ἱεραπόστολος, ἐξέδωκεν ἐν Linzonae τὸ ἔργον «Enchiridion baptismi adultorum et matrimonii baptisandorum», ἀσχολούμενον εἰς θέματα τάξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἱεραποστολῆς. Τοῦτο, τυχὸν ἐπεξεργασίας καὶ συμπληρωθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐξεδόθη εἰς Σεβίλλην τὸ 1574 ὑπὸ τὸν τίτλον «Itinerarium Catholicum proficiscentium ad infideles convertendos». Τὸ καθόλου ἔργον ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν R. Streit, τὴν πρώτην ἀπόπειραν εἰς τὸν τομέα τῆς θεωρίας τῆς Ἱεραποστολῆς¹⁹. Τὸ ἔργον διαίρεται εἰς τρία μέρη. Τὸ πρῶτον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἱεραπόστολον καὶ ἐξετάζει τὰ προσόντα τοῦ καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ. Τὸ δεύτερον ἀσχολεῖται περὶ τὸ θέμα τῆς κατηχήσεως, εἰς τὴν χορήγησιν τῶν μυστηρίων καὶ εἰς τὴν φροντίδα διὰ τοὺς νεοφύτους. Τὸ τρίτον ἐρευνᾷ τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐρέως ἀπασχολοῦν τοὺς ἱεραποστόλους θέμα περὶ τῆς νομιμότητος τῆς χρήσεως τῆς δυνάμεως διὰ τὴν ἐξουθένωσιν τῶν βαρβάρων καὶ περὶ τῆς ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων τηρητέας στάσεως.

Σύγχρονος τοῦ Ἰωάννου Focher ἦτο ὁ ἐπίσης φραγκισκανὸς μοναχὸς

16. Bibliotheca Missionum, ἐνθ' ἀνωτ. ἀρ. 79.

17. Schmidlin, J., Katholische Missionslehre im Grundriss, Münster 1923², σελ. 11.

18. Bibliotheca Missionum, ἐνθ' ἀνωτ. ἀριθ. 85.

19. Αὐτόθι, ἀριθμ. 119.

καὶ ἱεραπόστολος εἰς Μεξικὸν Miguel Agia, ὁ ὁποῖος συνέταξε τρεῖς γνωμοδοτήσεις ὑπὸ τὸν τίτλον «Del servicio personal y repartimientos de Indios». Τὸ ἐνδιαφέρον ἐν προκειμένῳ εἶναι, ὅτι ὁ Agia ὑπερημύνθη τῆς συμπεριφορᾶς τῆς Διοικήσεως, ὅπως ἀποστέλλῃ διὰ καταναγκαστικὴν ἐργασίαν εἰς τὰ μεταλλεῖα ἰθαγενεῖς Ἰνδιάνους. Ἡ ἀποψὶς αὕτη τοῦ Agia, καίτοι οὐδόλως ὑπῆρξε πρωτότυπος εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν περιβάλλον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐγνώρισεν ὅξείαν πολεμικὴν ἐκ μέρους ἐνίων συναδέλφων του καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Ἰησοῦτου Φραγκίσκου Coello, οἱ ὅποιοι ἐπεχείρησαν νὰ τὴν ἀνασκευάσουν δι' ἀντιστοίχων συγγραφῶν.

Ὁ μεγαλύτερος θεωρητικὸς τῆς ἱεραποστολῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ἦτο ἀναμφιβόλως ὁ Ἰσπανὸς Ἰησοῦτης καὶ ἱεραπόστολος τῶν Ἰνδιάνων Ἰωσήφ de Acosta († 1600)²⁰. Ἐκ τῆς χειρὸς του προῆλθε πληθὺς ἔργων, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων ἐνδιατρίβουν περὶ τὰ εἰς τὴν ἱεραποστολὴν ἀφορῶντα θέματα²¹. Τὰ σημαντικώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Historia Natural y Moral (Indorum)», «Methodus Interpretandi sacram Scripturam», «De natura novi orbis» καὶ ἡ κατὰ τὸ 1589 χειρογράφως κυκλοφορηθεῖσα συγγραφή «Instruccion del Padre José de Acosta para los que se embarcan y vienen a Indios»²². Τὸ πλέον ὁμως σημαντικόν του ἔργον εἶναι τὸ κατὰ 1588 ἐν Σαλαμάνκα ἐκδοθὲν «De promulgatione Evangelii apud Barbaros sive de procuranda Indorum salute». Κατὰ τὸν προμνημονευθέντα Ohm, τὸ «Βιβλίον τοῦ Acosta ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς τὰ καλλίτερα ἱεραποστολικά θεωρητικὰ συγγράμματα, διατηρεῖ δὲ μέχρι σήμερον τὴν σημασίαν του»²³. Ἀφορμὴ τῆς συγγραφῆς τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου ὑπῆρξεν ἡ ἀπογοήτευσις, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζον οἱ ἱεραπόστολοι τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν, ὅτε, μετὰ ἐργασίαν 70 ἐτῶν, αἱ προσπάθειαι των παρέμενον ἄνευ καρπῶν. Ὁ τίτλος «Ἰνδοὶ» εἰς τὸ σύγγραμμά τοῦ Acosta εἶναι περιεκτικὸς, ἀναφερόμενος εἰς ἅπαντας τοὺς πέρα τῶν Ὠκεανῶν διαβιοῦντας ἀνθρώπους, δηλ. καὶ εἰς τοὺς Κινέζους, Ἰάπωνας καὶ Ἀφρικανούς. Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς πέντε βιβλία. Εἰς τὸ πρῶτον ἀναπτύσσει τὴν ἀποψιν, ὅτι αἱ ἀποτυχίαι τῆς ἱεραποστολῆς δὲν ὀφείλονται τόσον εἰς ἐξωτερικὰς δυσκολίας καὶ εἰς τὴν φύσιν τῶν βαρβάρων, ὅσον εἰς τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν τούτων τῶν ἱεραποστόλων. Εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον ἀσχολεῖται εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἱεραποστολῆς. Ἐν αὐ-

20. Kilger, L., Die Peru-Relation des José de Acosta 1576 und seine Missionstheorie, ἐν: Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft 1 (1945), σελ. 24-38, Schmidlin, J., Katholische Missionstheoretiker des 16. und 17. Jahrhunderts, ἐν: Zeitschrift für Missionswissenschaft 1 (1911), σελ. 219 ἐξ.

21. Πρβλ. τὸ ὄνομα Acosta εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων τῆς Bibliotheca Missionum, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 813.

22. Αὐτόθι σελ. 104.

23. Ohm, Thomas, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 103.

τῷ παρέχει σημαντικὸν χῶρον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀπόψεώς του, ὅτι ἡ μεταστροφή τῶν ἀπίστων ἐθνικῶν δὲν πρέπει νὰ ἐπιτυγχάνηται διὰ πολέμου. Ὁ Acosta, ἐν ἀντιθέσει πρὸς πολλοὺς συναδέλφους του, ὑπερημύνετο τῆς ἀσκήσεως ἱεραποστολῆς ἄνευ χρήσεως τῶν ὅπλων. Ταῦτα ἐπέτρεπε μόνον διὰ τὴν διασφάλισιν τῶν ἀθῶων ἀποστόλων τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς τὸ τρίτον βιβλίον ἀσχολεῖται περὶ τὴν διακυβέρνησιν ὑπὸ τῆς πολιτείας τῶν νεοανακαλυφθεισῶν καὶ κατακτηθεισῶν χωρῶν. Εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον περιγράφει τὰς ιδιότητας τοῦ ἱεραποστόλου καὶ τοῦ ἱερέως, τονίζει τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκμαθήσεως τῶν ἰθαγενῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἱεραποστόλων καὶ ὑπογραμμίζει τὴν σημασίαν τοῦ παραδείγματος. Τέλος εἰς τὸ πέμπτον βιβλίον ὁμιλεῖ διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ἐπτά μυστηρίων.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἀποψις τοῦ εἰς τὴν Ἀμβροσιανὴν πανεπιστημιακὴν Σχολὴν τοῦ Μιλάνου Καθηγητοῦ Φραγκίσκου Collius, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἐν ἔτει 1622 ἐκδοθὲν ἔργον του «*De Animabus Paganorum*»²⁴ ἀσχολεῖται περὶ τὴν τύχην γνωστῶν περιφήμων ἐθνικῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Collius ἔχει τῆς γνώμης, ὅτι, ἐκτὸς πολλῶν προσωπικότητων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ τινες ἐθνικοί, ὡς ὁ Σόλων καὶ ὁ Ἐπίκτητος, ἐκέρδησαν τὴν σωτηρίαν.

Περὶ τῆς δυνατότητος ἀποδοχῆς ὑπὸ τῶν μαύρων τοῦ Χριστιανισμοῦ γράφει τὸ κατὰ τὸ 1627 ἐν Σεβίλλῃ ἐκδοθὲν ἔργον του ὁ Ἰησουΐτης Alonso de Sandoval: «*Naturaleza, policia sagrada i profana, costumbres i ritos, disciplina i catishismo evangelico de todos Etiopas*»²⁵.

Ὁ δεῦτερος μετὰ τὸν Acosta θεωρητικὸς τῆς ἱεραποστολῆς ἦτο ὁ Ἰσπανὸς καρμηλίτης μοναχὸς Θωμᾶς α Jesu († 1627). Τὸ πραγματικόν του ὄνομα ἦτο Diaz Sanchez. Οὗτος ἐγεννήθη εἰς Ἀνδαλουσίαν τὸ 1564 καὶ εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ἦτο διδάκτωρ τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Θεολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Σαλαμάνκας. Τὸ 1610 ἐξέδωσεν ἐν Ρώμῃ τὸ ἐκ πέντε μερῶν συγκείμενον ἔργον του «*Stimulus Missionum*»²⁶. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς σημασίας τῆς ἱεραποστολῆς, προσκαλῶν ἅπαντας τοὺς Χριστιανοὺς, ὅπως συνδράμουν αὐτήν. Εἰς τὸ δεύτερον καὶ τρίτον μέρος ἐνδιατρίβει περὶ τοὺς φορεῖς τῆς ἱεραποστολῆς καὶ περὶ τὸ καθῆκον ἐμφυτεύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν μέσῳ τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἀπίστων. Εἰς τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον μέρος ἀναφέρεται εἰς τὸ ἱεραποστολικὸν καθῆκον τῶν μοναχικῶν ταγμάτων, εἰς δὲ τὸ πέμπτον ὁμιλεῖ περὶ τῶν προνομίων τῶν ἱεραποστόλων. Τὸ κυριώτερον ὅμως ἱεραποστολικὸν ἔργον τοῦ Θωμᾶ α Jesu εἶναι τὸ ἐν Antwerten ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1613 καὶ ἐκ δώδεκα βιβλίων συγκείμενον σύγγραμμα «*De procuranda salute omnium*

24. Bibliotheca Missionum, ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 408 καὶ ἀριθ. 892.

25. Αὐτόθι ἀριθ. 436.

26. Αὐτόθι ἀριθ. 312.

gentium». Τὸ πρῶτον βιβλίον τονίζει τὴν ἀξίαν τῆς ἱεραποστολῆς καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῶν Χριστιανῶν πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς. Τὸ δεύτερον βιβλίον ἐπεξηγεῖ εἰς ποίους ἀνήκει κατὰ κύριον λόγον τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὸ τρίτον βιβλίον ἐνδιατρίβει περὶ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ἱεραποστόλων, περὶ τὰ ἱεραποστολικά Σεμινάρια καὶ περὶ τὰ λοιπὰ ἱεραποστολικά μέσα. Τὸ τέταρτον βιβλίον ἀναφέρεται εἰς τὰς μεθόδους τῆς ἱεραποστολῆς, τὸ δὲ πέμπτον εἰς προβλήματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐργάται τοῦ Εὐαγγελίου δύνανται νὰ συναντήσουν εἰς τὰς «χώρας τῶν ἀπίστων». Ἐκ τῶν ὑπολοίπων βιβλίων ἐνδιαφέρουν ἡ περιγραφή τῶν ἐσφαλμένων διδασκαλιῶν τῶν σχισματικῶν, αἰρετικῶν, Ἰουδαίων, Μωαμεθανῶν καὶ ἐθνικῶν, ὡς καὶ αἱ γνώμαί του διὰ τὴν ἀνατροπὴν αὐτῶν. Συγκρίνοντας τὸ ἔργον τοῦ Θωμᾶ a Jesu πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἰωσήφ de Acosta, διαπιστοῦμεν, ὅτι ἐκεῖνο πλεονεκτεῖ τούτου ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῆς ὕλης καὶ τὴν θεολογικὴν θεμελίωσιν, ὑπολείπεται ὅμως σαφῶς ὡς πρὸς τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν κατανόησιν τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων. Κατὰ τὸν Ohm, ὁ Θωμᾶς a Jesu ἤθελε διὰ τοῦ βιβλίου του νὰ ὀξύνῃ τὴν συνείδησιν τῶν Χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς του ἐν σχέσει πρὸς τὸ καθήκον τῆς ἱεραποστολῆς καὶ διὰ τῶν μεθοδικῶν ἀπολογητικῶν ἀπόψεών του νὰ καταστήσῃ εὐχερέστερον εἰς τοὺς ἱεραποστόλους τὸ ἔργον τῆς ἱεραποστολῆς. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐπέτυχεν. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου καὶ ἡ ἐπίδρασις, τὴν ὁποίαν ἤσκησε τοῦτο ἐπὶ τὴν μεταγενεστέρα θεωρητικὴν ἱεραποστολικὴν γραμματείαν»²⁷. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀποδιδομένην εἰς τὸν Θωμᾶν a Jesu ἀξίαν, ὁ Charles ἰσχυρίσθη, ὅτι τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Θ. a Jesu εἶναι συμπληρηματικοῦ χαρακτήρος²⁸. Ἀλλ', ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ André Seumois, τὸ ἔργον τοῦ Θ. a Jesu, ἐκτὸς τῶν παραπομπῶν, περιέχει ἰδίως ἀπόψεις τοῦ συγγραφέως ἐξαιρετικῆς σημασίας, ἐπὶ πλέον δὲ προσφέρει συστηματικὴν ἔκθεσιν τῶν ἰδεῶν καὶ θεολογικὴν εἰς αὐτὰ ἐμβάθυνσιν²⁹.

Ἡ σημασία τοῦ Θωμᾶ a Jesu διὰ τὴν ἱεραποστολὴν ἐνέκειτο ἐπίσης εἰς τὴν ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ ἱδρυσιν κατὰ τὸ ἔτος 1613 τοῦ πρώτου εἰδικοῦ ἱεραποστολικοῦ Σεμιναρίου ἐντὸς τῆς ἐν Ρώμῃ μονῆς τῶν Καρμηλιτῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ὁ Θωμᾶς. Ἐκτοτε ἡ ἰδέα αὕτη τῶν Σεμιναρίων διεδόθη εὐρέως. Οὕτως οἱ Καρμηλῖται συγκροτοῦν ἐν Λουβαίν τὸ 1621 δεύτερον ἱεραποστολικὸν Σεμινάριον. Ἀκολουθοῦν οἱ Φραγκισκανοὶ εἰς τὴν Ρώμην (1622), τὴν Φλωρεντίαν (1625) καὶ τὴν Ἀσίζην (1632). Οἱ Δομινικανοὶ ἱδρύνουν παρόμοιον Σεμινάριον ἐν Ρώμῃ τὸ ἔτος 1748, τέλος δὲ οἱ Καπουτσίνοι ἐν Ρώμῃ κατὰ

27. Ohm, Thomas, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 104.

28. Charles, P., Dossiers de l'action missionnaire, Louvain 1938², τομ. I, σελ. 417.

29. Seumois, André, V, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 437.

τὸ ἔτος 1841. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως οἱ Φραγκισκανοὶ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἱδρυσαν ἐν ἔτει 1683 εἰς Queretaro τοῦ Μεξικοῦ τὸ πρῶτον «Ἱεραποστολικὸν Κολλέγιον». Ταχέως παρόμοια «Colegias de Misiones» ἤρχισαν ἱδρύνενα καὶ εἰς ἕτερα σημεῖα τῆς κεντρῆς καὶ μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐπίσης αὐτὴν ἱκανοποιεῖται ἡ ἀπὸ τοῦ περιφήμου θεωρητικοῦ τῆς Ἱεραποστολῆς τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰῶνος Ramon Lull συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένη εὐχὴ περὶ ἱδρύσεως κεντρικοῦ ἐν Ρώμῃ φορέως τῆς Ἱεραποστολῆς. Πράγματι ὁ Πάπας Γρηγόριος ΙΓ' ἱδρυσε τὴν 22αν Ἰουνίου 1622 τὴν Congregatio de Propaganda Fide, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετέθη τὸ ἔργον τοῦ συντονισμοῦ τῆς Ἱεραποστολῆς.

Παρὰ τὸ γεγονός τῆς ἱδρύσεως τῆς Congregatio, ἡ Ἱεραποστολὴ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἤρχισε παρακαμάζουσα, παραταθείσης τῆς ἐν λόγῳ καταστάσεως μέχρι τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος. Εἰς τοῦτο συνέδραμον πλείονες τοῦ ἐνὸς λόγοι. Ἡ μεγάλη διαμάχη περὶ τὸ θρησκευτικὸν τυπικόν, ἡ ὁποία ἐξεργάγη μεταξύ Ἰησουϊτῶν καὶ Φραγκισκανῶν ἐν Κίνα, ἤσκησε δυσμενῆ ἐπίδρασιν εἰς τὸ καθόλου Ἱεραποστολικὸν πνεῦμα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπίσης οἱ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ρώμης ἀναρρηθέντες κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην Πάπαι ὑπῆρξαν μετριότητες. Κυρία ὅμως αἰτία ἦτο τὸ ὅλον ἐν καὶ περισσότερον αὔξον πνεῦμα ἐκκοσμικεύσεως, τὸ ὁποῖον συνέτεινεν εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν ἡθῶν καὶ τὴν ὥς ἐκ τούτου κάμψιν τοῦ πρὸς Ἱεραποστολὴν ἐνδιαφέροντος. Ἀποκορύφωμα τοῦ ἐν λόγῳ πνεύματος ὑπῆρξεν ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις.

Ἡ παρακμὴ τῆς Ἱεραποστολῆς εἶχεν, ὥς εἶναι εὐνόητον, δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν σπουδὴν τῆς Ἱεραποστολῆς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐλάχιστα εἶναι τὰ ἄξια μνεῖας ἔργα θεωρητικοῦ χαρακτῆρος, τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται περὶ τὴν Ἱεραποστολὴν.

Ἀναφέρομεν τὸν ἐξ Ἰρλανδίας Μινόριτην μοναχὸν Raymund Caron. Οὗτος ἐξέδωκε μεταξύ τῶν ἐτῶν 1653-1669 τέσσαρας ὀγκώδεις τόμους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνασχολεῖται κυρίως εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν θέσεων τοῦ ἀντιπάλου του Rovenius. Ὁ δεύτερος τόμος ἐκδοθεὶς ἐν Antwerten τὸ ἔτος 1653 φέρει ὡς τίτλον «Apostolatus Evangelicus Missionariorum Regularium»³⁰. Εἰς αὐτὸν κάμνει λόγον περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῶν φορέων τῆς Ἱεραποστολῆς, τῶν ιδιοτήτων τῶν Ἱεραποστόλων, τοῦ καθήκοντος πρὸς ἄσκησιν Ἱεραποστολῆς καὶ τοῦ χειρισμοῦ τῶν μυστηρίων. Τὸ ἔργον του εἶναι πλήρες ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλὰ κέκτηται μικρὰν ἄξιαν. Ἰδοὺ ἐν προκειμένῳ δείγματα. Ἰσχυρίζεται, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ Ἰουδαῖος ἢ Μουσουλμᾶνος καλῆς πίστεως, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁ Θεὸς θὰ τοῦ παρεῖχεν ἐπαρκεῖς εὐκαιρίας, ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πίστιν. Ἐντεῦθεν συνεπέρασεν, ὅτι ἅπαντες

30. Bibliotheca Missionum, ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 531.

οἱ «ἄπιστοι» ἄνευ ἐξαιρέσεως διακατέχονται ἀπὸ «radicalem malitiam». Τὸ δεύτερον δεῖγμα εἶναι ὁ τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπειράθη νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἱεραποστόλου εἶναι τελειότερα τῆς τοῦ ἀφιερωμένου εἰς τὴν περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν ἐν τοῖς νοσοκομείοις. Τὸ ἐπιχειρημὰ τοῦ ἦτο, ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἀπέστειλε τοὺς ἀποστόλους εἰς τὰ νοσοκομεία. Εἰς ταῦτα ἀσχολοῦνται μόνον εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος, ἐνῶ εἰς τὴν ἱεραποστολὴν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν θεραπείαν τῆς ψυχῆς³¹.

Ὁ Brancati a Lauraea ἐξέδωκεν ἐν Ρώμῃ τὸ 1673 τρίτομον ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιλαμβάνεται τῆς ἱεραποστολῆς ἐν εἰδικῷ τμήματι. Τοῦτο διαιρεῖ εἰς τρεῖς Disputationes (De Fidei propagatione ac dilatatione, De Fidei propaganda per missionarios καὶ De missionis exercitio). Εἰς τὴν πρώτην καὶ ἱστορικὴν τῶν τριῶν τούτων Disputationum πεिरᾶται σύντομον ἀφήγησιν τῶν ἱεραποστολικῶν γεγονότων ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Καινῆς Διαθήκης μέχρι τῆς ἐποχῆς του. Τὸ ἱστορικὸν διάγραμμα εἶναι πλήρες σφαλμάτων γεωγραφικῶν τε καὶ ἱστορικῶν. Εἰς τὴν δευτέραν καὶ θεωρητικὴν ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἱεραποστολῆς, τὴν ὁποίαν ὀρίζει ὡς κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ νόμου του. Ἀκολουθῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἱεραποστολῆς, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν συγγραφέα, περιγράφεται σαφῶς εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἐβδομήκοντα ἀποστόλους. Τέλος εἰς τὴν τρίτην καὶ πρακτικὴν δίδει συμβουλὰς ἠθικὰς καὶ ὁδηγίας ἱεραποστολικῆς τακτικῆς. Κατὰ τὸν Charles, ὁ Brancati a Lauraea ἐπεχείρησε τὴν πρώτην συστηματικὴν ἔκθεσιν τῆς «Fidei Propagatione»³².

Ὁ Βέλγος Καρμηλίτης μοναχὸς Ματθαῖος a Corona ἐξέδωκεν εἰς τὴν Λιέγην τὸ 1675 τὸ ἔργον του «De missionibus apostolicis sive tractatus de utilitate sacrarum missionum, virtutibus, privilegiis, officio et potestate missionariorum»³³. Τὸ ὁγκῶδες σύγγραμμά του διήρρεσεν εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον θεμελιοῖ τὴν ἱεραποστολὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀγ. Πνεύματος, τῶν Ἀγγέλων, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἀποστόλων. Εἰς τὸ δεύτερον καὶ τρίτον μέρος ἀσχολεῖται περὶ θέματα κανονικοῦ δικαίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱεραποστολὴν.

Ὁ μεγαλύτερος θεωρητικὸς τῆς ἱεραποστολῆς κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἦτο ὁ Ἱταλὸς Φραγκισκανὸς μοναχὸς καὶ ἱστορικὸς Δομίνικος de Gubernantis. Τὸ ἔργον του φέρει τὸν τίτλον «Orbis Seraphicus»³⁴ καὶ σύγκειται ἐκ 5 τόμων. Μέρος τοῦ ἐκτεταμένου τούτου συγγράμματος ἀποτελεῖ ἡ πραγματεία «De missionibus apostolicis in communi», ἡ ὁποία προλογίζει τὸ γενικώτερον

31. Charles, P., ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 418.

32. Charles, P., ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 418.

33. Bibliotheca Missionum, ἐνθ' ἄνωτ. ἀριθ. 651.

34. Αὐτόθι ἀριθ. 710.

ιεραποστολικὸν ἱστορικὸν ἔργον «De missionibus inter infideles», ἐκδοθὲν ἐν Ρώμῃ τὸ 1689. Εἰς μὲν τὸ ἱστορικὸν μέρος ἐκθέτει τὴν ἱστορίαν τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν, εἰς δὲ τὴν πραγματείαν ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἔννοιαν, τὰ εἶδη, τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν μέθοδον τῆς Ἱεραποστολῆς.

Ἔτεροι ἄξιοι μνημονεύσεως συγγραφεῖς τῆς ὑπὸ μελέτην περιόδου εἶναι ὁ ἱερεὺς Ἀγγελος Μαρία Vericelli, ὁ ὁποῖος ἐξέδωσεν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1656 τὸ σύγγραμμα «Questiones morales ut plurimum novae ac peregrinae sive tractatus de apostolicis missionibus», ὁ Φραγκισκανὸς μοναχὸς Κάρολος Φραγκῖσκος A Breno, ὁ ὁποῖος ἐξέδωσεν ὁμοίως ἐν Βενετίᾳ τὸ 1726 τὸ ἔργον του «Manuale missionarium orientalium»³⁵ καὶ τέλος ὁ ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς τῆς ἱεραποστολῆς Tommaso Maria Mamachi, μοναχὸς Δομινικανὸς τοῦ τάγματος τῶν ἀδελφῶν ἱεροκηρύκων. Οὗτος κατὰ τὸ 1744 ἐξέδωσεν ἐν Ρώμῃ τὴν πραγματείαν του «Oratio de ratione tradendae philosophiae designatis orthodoxae religionis propugnatoribus».

Ὁ δέκατος ἑνατὸς αἰὼν εὐρίσκει τὴν ἱεραποστολὴν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱεραποστολῆς εἰς καθολικὴν κατάπτωσιν. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἐπέφερε δεινὸν πλήγμα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ὑπῆρξεν ἀμέτοχος θετικῶν πλευρῶν, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀφύπνισιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔφερεν εἰς μέσον νέαν ἀντίληψιν περὶ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία, καίτοι κατὰ βάσιν ἀντιχριστιανική, παρεκίνησεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, κατ' ἐπέκτασιν καὶ τοὺς Χριστιανούς, εἰς ἀνάληψιν ἀναγεννητικῶν προσπαθειῶν. Ταῦτοχρόνως, τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος συμπίπτει πρὸς τὴν ἀπαρχὴν τῆς καταλύσεως τοῦ κρατικοῦ ἀπολυταρχισμοῦ, ὑπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ὁποίου ἐκρατεῖτο ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία. Τοιοῦτοτρόπως παρεσχέθη εἰς ταύτην ἡ δυνατότης, ὅπως σὺν τῷ χρόνῳ ἀναπτύξῃ τὰς ἐν νάρκῃ καὶ καταπτώσει διατελούσας δυνάμεις της. Πράγματι, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ἄρχεται νέα περίοδος ζωῆς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ θετικὴ ἐπίδρασις τῆς ὁποίας καταφαίνεται εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητός της. Συντόμως ἡ ἱεραποστολὴ ἄρχεται ἀπολαμβάνουσα τῶν εὐεργετικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς σοβούσης ἀναγεννήσεως. Τὰ ἀσταθῆ κατ' ἀρχὴν βήματά της γίνονται ταχέως σταθερά, προσλαμβάνοντα ὅλον ἐν καὶ ταχύτερον ῥυθμὸν, μέχρις ὅτου ἡ ἱεραποστολὴ καθίσταται ἡ ἐπιτυχία τοῦ αἰῶνος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Παραλλήλως πρὸς τὴν ἱεραποστολὴν ἄρχεται ἀνθοῦσα ἡ καθόλου ἱεραποστολικὴ γραμματεία καὶ ἰδιαίτερος ἡ τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς.

Κατ' ἀρχὴν, ὡς εἶναι εὐνόητον, μὴ ὑπάρχοντος σοβαροῦ ἀντικειμένου διὰ τὴν ἱεραποστολὴν, κυριαρχεῖ ἡ λαϊκὴ καὶ ὁμιλητικὴ φιλολογία. Τὸ ῥο-

35. Αὐτόθι ἀριθ. 835.

μαντικὸν πνευματικὸν κύμα τῆς ἐποχῆς ὑπηρεῖται εἰς τὴν ἱεραποστολικὴν γραμματεῖαν, συντελοῦν εἰς τὴν παραγωγὴν ἔργων μεγαλοστόμων. Παρὰ ταῦτα, καὶ εἰς πολλὰ τῶν ἔργων αὐτῶν διακρίνει τις θετικὰς πλευράς. Συγχρόνως ὅμως πρὸς τὴν ἐν λόγῳ φιλολογίαν παρουσιάζονται ἔργα μεγαλυτέρων ἀπαιτήσεων, τὰ ὅποια σὺν τῷ χρόνῳ πολλαπλασιάζονται καὶ θέτουν τὴν βάσιν διὰ τὴν περαιτέρω συστηματικὴν πλέον ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης τῆς ἱεραποστολῆς³⁶.

Ἀξία μνηίας ἔργα τῆς πρώτης ταύτης περιόδου εἶναι τὸ κατὰ τὸ 1802 ἐκδοθὲν σύγγραμμα «Le génie du Christianisme» τοῦ Σατωβριάνδου. Εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον τοῦ τετάρτου μέρους διαπραγματεύεται περὶ τῆς ἱεραποστολῆς. Ὁ κανονικὸς Faustino G. Rho γράφει κατὰ τὸ 1818 τὸ ἔργον τοῦ «La fecondità della S. Chiesa Romana proposta all' eterodosso»³⁷ καὶ ὁ Ἰωσήφ de Maistres ἐκδίδει κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ ἔργον τοῦ «Du pape», ὅπου εἰς τὸ τρίτον βιβλίον ἐνδιατρίβει περὶ τὴν ἱεραποστολὴν. Τὸ 1829 ἐκδίδει ὁ Αὐστριακὸς Ἰωσήφ Peltz τὴν μονογραφίαν τοῦ «Über den pflichtmässigen Beytritt katholischer Christen zu den im Kaiserthume Österreich für die Ausbreitung der nordamerikanischen Missionen errichteten Leopoldinen—Stiftung»³⁸. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Ἰωάννης Βαπτιστὴς Zarbl κυκλοφορεῖ ἐν Speyer «Die Einladung zur Teilnahme an der Vereinigung zum Gebet und Almosen für die Ausbreitung des Glaubens»³⁹. Βραδύτερον ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐκδίδει ἐν Neuburg (τοῦ Δουνάβεως) τὸ 1842 τὸν «Hilferuf der Heidenwelt an das Katholische Deutschland»⁴⁰ καὶ ἐν Landshut τὸ 1844 τὸ κήρυγμα «Über die katholischen Missionen»⁴¹. Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἱεραποστολῆς ἀξιόλογον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Πατρικίου Wittmann, τὸ ὅποιον ἐξέδωκε τὸ ἔτος 1841 ἐν Augsburg ὑπὸ τὸν τίτλον: «Die Herrlichkeit der Kirche in ihren Missionen seit der Glaubensspaltung»⁴², ὡς ἐπίσης τὸ μετὰ δύο ἔτη κυκλοφορήσαν σύγγραμμα τοῦ βαρῶνου M. R. A. Henrion «Histoire générale des missions catholiques depuis le XIIIe Siecle jusqu' à nos jours»⁴³. Τὸ 1855 ἐκδίδει ἐν Neisse ὁ Ἰωσήφ Chawanetz τὸ βιβλίον τοῦ «Die Missionen der katholischen Kirche», ἐνθα ἀσχολεῖται

36. M i r b t, Die deutsche katholische Missionswissenschaft der Gegenwart, ἐν: Neue Allgemeine Missionszeitschrift 1 (1924), σελ. 356-366, S t r e i t, R., Die katholische Deutsche Missionsliteratur. Die geschichtliche Entwicklung der katholischen Missionsliteratur in Deutschen Ländern vom Beginn des 19. Jahrhunderts bis zur Gegenwart, Aachen 1925.

37. Bibliotheca Missionum ἐνθ' ἀνωτ. ἀριθ. 1108.

38. Αὐτόθι ἀριθ. 1142.

39. Αὐτόθι ἀριθ. 1145.

40. Αὐτόθι ἀριθ. 1214.

41. Αὐτόθι ἀριθ. 1234.

42. Αὐτόθι ἀριθ. 1201.

43. Αὐτόθι ἀριθ. 1230.

περὶ τῆς ἐννοίας, τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἱεραποστολῆς⁴⁴. Τὸ 1851 μαρτυρεῖται διὰ πρώτην φοράν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τὸ ἐνδιαφέρον Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου διὰ τὴν ἱεραποστολὴν. Συγκεκριμένως ὁ καθηγητὴς τῆς Ἠθικῆς καὶ Ποιμαντικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Tübingen Ἰωάννης Βαπτιστῆς Hirscher εἰς τὴν κατὰ τὴν ἀνωτέρω χρονολογίαν ἐκδοθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ «Christliche Moral» ὁμιλεῖ κατ' ἐπανάληψιν περὶ τῆς ἱεραποστολῆς, τονίζων τὴν ἀνάγκην δημιουργίας ἰθαγενεῶς κλήρου καὶ συγκεντρώσεως τοῦ ἔργου τῆς ἱεραποστολῆς εἰς χεῖρας τοῦ Πάπα. Ὁ Φραγκισκανὸς Ἰσπανὸς μοναχὸς Jose Areso ἐκυκλοφόρησεν ἐν Βαρκελώνῃ κατὰ τὸ 1862 πονημάτιον ὑπὸ ἐπιστολιμαίαν μορφήν, διὰ τοῦ ὁποῦ ἀπεσκόπει εἰς τὴν ἱεραποστολικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων Φραγκισκανῶν μοναχῶν. Ὁ πλήρης τίτλος ἦτο: «El joven Seráfico instruido en la excelencia, mérito, práctica y frutos de las misiones»⁴⁵. Ὁ Thomas William Marshall ἐκδίδει τὸ 1863 ἐν Mainz τὸ σύγγραμμά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Christlichen Missionen»⁴⁶. Τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς Γαλλίαν ὁ Abbé Migne ἐξέδωσε τὸ πρῶτον ἱεραποστολικὸν λεξικόν, συνταχθὲν ὑπὸ τῶν M. Lacroix καὶ Etienne de Djunkovskoy. Τοῦτο συνέκειτο ἐκ δύο τόμων. Ὁ μὲν πρῶτος ἀνεφέρετο εἰς τοὺς ἱεραποστόλους καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ 1476 στηλῶν, ὁ δὲ δευτέρος εἰς τὰς Ρωμαιοκαθολικὰς ἱεραποστολὰς καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ 1614 στηλῶν⁴⁷. Τὸ καθόλου ἔργον κέκτηται ἐλαχίστην ἀξίαν, διότι, κατὰ τὸν P. O' Reilly, ἀποτελεῖ «ἐπιλογὴν εἰλημμένην κατὰ λέξιν, δὲν εἶναι πλήρες καὶ στερεῖται κριτικοῦ πνεύματος»⁴⁸. Ὁ André Seumois, κρίνων ἐπίσης τὸ ἔργον καταλήγει: «Τέλος τὸ λεξικὸν δὲν θεωρεῖ τὴν ἱεραποστολὴν ὑπὸ τὴν θεολογικὴν ὀπτικὴν γωνίαν, τὰ δὲ ἱστορικὰ καὶ περιγραφικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα περιέχει, οὐδόλως ἀφίστανται τοῦ ἐπιπέδου τῶν διὰ τὸν λαὸν προωρισμένων ἱεραποστολικῶν πληροφοριῶν.

«Αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας περιλαμβάνει, εἶναι λίαν ἀνακριβεῖς, συχνάκις ἐλλείπουν αἱ ἡμερομηνίαι καὶ σχεδὸν ἀπουσιάζουν παντελῶς αἱ βιβλιογραφικαὶ ὑποσημειώσεις»⁴⁹. Τέλος τὸ 1864 ὁ J. Neumaier ἐκδίδει ἐν Regensburg τομίδιον κατηχητικοῦ χαρακτῆρος ὑπὸ τὸν τίτλον «Missionsunterrichtsbuchlein». Ἐν αὐτῷ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀφετηρίας, ἀποτελεσματικότητος καὶ ὑποστηρίξεως τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἱεραποστολῶν.

Νέα ἐποχὴ διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱεραποστολῆς ἄρχεται περὶ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἡ περίοδος αὕτη συμπίπτει πρὸς τὴν

44. Αὐτόθι ἀριθ. 1316.

45. Αὐτόθι ἀριθ. 1363.

46. Αὐτόθι ἀριθ. 1381.

47. Αὐτόθι ἀριθ. 1379.

48. O' Reilly, P., Les études missionnaires en France, ἐν: Revue d'histoire de l'Eglise de France 17 (1931), σελ. 165.

49. Seumois, André, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 445.

ἀρχὴν τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ τὴν αὕξησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν μεγάλων Δυναμέων διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀφρικανικῆς κυρίως ἡπείρου. Παράλληλος πρὸς τὴν κίνησιν ταύτην, ἀλλ' ἐκκινῶν ἐξ ἄλλης ἀφετηρίας καὶ κατατείνων εἰς διάφορον τέλος, ἦτο καὶ ὁ ἀγὼν ἐναντίον τῆς δουλείας, ὁ ὁποῖος ἤρχισε νὰ κερδίζῃ τὰς καρδίας τῶν Εὐρωπαίων. Ἀπότοκος τῶν δύο τούτων μεγάλων κινήσεων ἦτο ἡ αὕξησις τοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἱεραποστολὴν, εἴτε ὡς δύναμιν ὑποβοηθοῦσαν τὴν ἀποικιοκρατίαν, εἴτε ὡς ὅπλον πρὸς καταπολέμησιν τῆς δουλείας, εἴτε τέλος ὡς παρουσίαν ἀκραιφνῶς χριστιανικὴν. Ἄμεσος ἀντίκτυπος εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν ἦτο ἡ ἐν ἔτει 1873 ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ «Katholische Missionen». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ποιότης τῆς ἱεραποστολικῆς φιλολογίας κερδίζει εἰς βάθος. Βεβαίως ἐξακολουθεῖ εἰσέτι κυριαρχοῦσα ἡ ἀπουσία ἐξειδικευμένων συγγραφεῶν καί, ὡς ἐκ τούτου, ἡ τάσις πρὸς προχειρολογίαν, ἀλλὰ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ὑποχωροῦν αἰσθητῶς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν ἱεραποστολὴν αὐξάνει καί, κατὰ συνέπειαν, πολλαπλασιάζονται τὰ ἐπιστημονικὰ ἱεραποστολικά ἔργα. Ἐὰν διὰ τὸ παρελθὸν ἡ πλήρης μνεία τῶν περὶ τὴν ἱεραποστολὴν ἀσχολουμένων ἦτο δυσχερὴς, ἤδη καθίσταται ἀδύνατος. Περιοριζόμεθα ἐνταῦθα νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ohm διδόμενα σχετικὰ ὀνόματα: Klemens Lüttke, Nicolaus Schleiniger S. J., Daniel Sorur, Pharin Den, Wilhelm Schneider, Edmund Hager O.S.B. καὶ ἰδίως ὁ Herman Fischer S.V.D. διὰ τοῦ ἐπιτυχοῦς βιβλιαρίου «Jesu letzter Wille» (1906). Ἡ δογματικὴ θεωρία τῆς ἱεραποστολῆς ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ τοῦ βραδύτερον ἀναδειχθέντος Καρδινάλιου Ἀντωνίου Fischer (De salute infidelium. Commentatio ad theologiam apologeticam pertinens, Essendiae 1886) καὶ ἡ παραδοσιακὴ θεωρία τῆς ἱεραποστολῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Kranich (Qua via ac ratione Clemens Alexandrinus ethnicas ad religionem christianam adducere studuerit, Braunsberg 1903)⁵⁰.

Διὰ τοῦ Kranich φθάνομεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἰδρύθη παρὰ τοῖς Ρωμαιοκαθολικοῖς ἡ πρώτη πανεπιστημιακὴ Ἔδρα πρὸς θεραπείαν τῆς ἐπιστήμης τῆς ἱεραποστολῆς καὶ τοιουτοτρόπως λήγει ἡ προϊστορία αὐτῆς ὡς ἀπὸ πανεπιστημιακῆς Ἐδρας διδασκομένου μαθήματος.

Ἡ Διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ἕως τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Καιρὸς πλέον νὰ ἴδωμεν τὴν ἀντίστοιχον προϊστορίαν τῆς παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις θεραπευθείσης Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς.

50. Ohm, Thomas, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 108 ἐξ.

Ἡ ἐποχὴ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Διαμαρτυρήσεως δὲν διακρίνεται τόσον δι' ἱεραποστολικὴν δραστηριότητα καὶ κατὰ συνέπειαν διὰ συναφῆ θεολογικὸν στοχασμόν. Ὡς συντρέχοντες πρὸς τοῦτο λόγοι δύνανται νὰ μνημονευθοῦν πολλοί. Κατ' ἀρχὴν ἐξωτερικοί, ὡς τὸ γεγονός αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἀπερρόφα τὸ πνευματικὸν δυναμικὸν τῶν πρώτων Διαμαρτυρομένων θεολόγων. Ἐπίσης τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Διαμαρτύρησις ἐξεδηλώθη καὶ ἀνεπτύχθη εἰς μεσόγειον χώραν, ἐνδεχομένως ἐστέρησε ταύτην τῶν φυσικῶν ἐκείνων ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνήθεις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰς πρὸς τὴν θάλασσαν γειτνιαζούσας χώρας, ἕνεκα τῶν προσφάτων ἀνακαλύψεων τῶν νέων χωρῶν, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκίνουν τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν νοῦν τῶν Θεολόγων πρὸς δρᾶσιν καὶ στοχασμόν ἐπὶ τῶν νέων γεγονότων. Εἰς τοὺς ἀνωτέρω λόγους εἶναι δυνατόν νὰ προστεθοῦν καὶ θεολογικοί, ὡς ἡ παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις καλλιεργηθεῖσα ἄποψις περὶ προορισμοῦ, ἡ ἐκ τῆς Γραφῆς πηγάζουσα βεβαιότης, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶχεν ἤδη ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς διαδοθῆ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἡ πεποίθησις περὶ τοῦ συντόμως ἐρχομένου τέλους τοῦ κόσμου κλπ. Ἕτεροι πάλιν ἐξηγοῦν τὴν ἔλλειψιν συγκεκριμένων ἱεραποστολικῶν συγγραφῶν ὑπὸ τῶν πρωτεργατῶν τῆς Διαμαρτυρήσεως ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ πνεύματος αὐτῆς. Διατείνονται, ὅτι ἡ σύνταξις εἰδικῶν συγγραφῶν ὅλως ἐπερίττευε, διότι τὸ καθόλου πνεῦμα τῆς Διαμαρτυρομένης θεολογίας ἦτο ἱεραποστολικὸν καὶ ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἐπὶ μέρους ἱεραποστολῆς, θεραπευομένης ὑπὸ ὠρισμένου κύκλου, ὅπως π.χ. τῶν μοναχῶν, ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν παγκοσμιότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ταύτην ἐξεδέχοντο οἱ Διαμαρτυρόμενοι⁵¹.

Οἷαδῆποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπόψεων ἤθελε θεωρηθῇ ὡς ἐρμηνεύουσα ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ τὸ γεγονός τῆς ὑπὸ τῆς πρώτης Διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας ἀποφυγῆς ἐνεργοῦ ἀσκήσεως τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου, οὐδόλως τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἱεραποστολῆς ἀπουσίαζεν ὁλοσχερῶς ἐκ τῆς σκέψεως τῶν ἀρχηγῶν τῆς Διαμαρτυρήσεως. Τόσον ὁ Λούθηρος, ὅσον καὶ ὁ Κάλβινος

51. Hall, Karl, Luther und die Mission, Gesammelte Aufsätze, 1928, τόμ. III, σελ. 239-243, Drews, P., Die Anschauungen reformatorischer Theologen über die Heidenmission, ἐν: Zeitschrift für praktische Theologie 1896/97 (τεύχη 1,3 καὶ 4), Kolmodin, A., Reformation och Mission, ἐν: Svensk Missionstidskrift (1917), σελ. 249-270, Schlatter, W., Calvin und die Mission, ἐν: Evangelisches Missions-Magazin 1909, σελ. 338 ἐξ., Warnock, G., Reformation und Heidenmission, ἐν: Allgemeine Missions-Zeitschrift 1883, σελ. 433 ἐξ., Holsten, W., Reformation und Mission, ἐν: Archiv für Reformationgeschichte 1953, σελ. 1-32, Wrebe, F., Missionsgedanken in den lutherischen Bekenntnisschriften, ἐν: Lutherisches Missionsjahrbuch 1955, σελ. 15-17, Torrance, T. F., Kingdom and Church, Edinburgh-London 1956, σελ. 160 ἐξ., Pfisterer, E., Der Missionsgedanke bei Calvin, ἐν: Neue Allgemeine Missionszeitchrift 1934, σελ. 99-104 καὶ Gensichen H. W., Were the Reformers indifferent to Mission? ἐν: The Student World 53 (1960), σελ. 119 ἐξ.

ὠμίλησαν πολλάκις περὶ τῆς ἱεραποστολῆς. Ἰδιαιτέρα μνεῖα πρέπει νὰ γίνη διὰ τὸν Ζβίγκλιον, ὁ ὁποῖος ἐπεδείξατο πραγματικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν διακίρρυν τῷ Εὐαγγελίῳ εἰς τοὺς μὴ εἰσέτι ἀκούσαντας τοῦτο λαοὺς, ὡς καὶ διὰ τὸν πρῶν Δομινικανὸν μοναχὸν Μαρτῖνον Butzer, ὁ ὁποῖος ὁμοίως ἀνεγνώριζε τὴν σημασίαν τῆς ἱεραποστολῆς⁵². "Ὀλως ἐν προκειμένῳ ἰδιάζουσιν θεσίν κατέχει ὁ Θεόφραστος Bombastus von Hohenheim, γνωστὸς ὡς Παράκελσος (1495-1541), ἱατροφιλόσοφος καὶ λαϊκὸς θεολόγος, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξε τὴν διενέργειαν ἱεραποστολικῷ ἔργῳ πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς, κατὰ τρόπον πνευματικὸν καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν παλαιῶν σχημάτων ἱεραποστολῆς. Αἱ ἐπὶ τοῦ θέματος ἀντιλήψεις του, ὡς καὶ αἱ καθόλου θεολογικαὶ ἀπόψεις του, οὐδεμίαν ἡσκησαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν σκέψιν τῶν Διαμαρτυρομένων τῆς ἐποχῆς του. Παρὰ ταῦτα οὐδεμία πρακτικὴ συνέπεια προέκυψεν ἐκ τῶν εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν ἱεραποστολὴν διακειμένων πρωτεργατῶν τῆς Διαμαρτυρήσεως.

Καθ' ὅσον ὅμως ἡ Διαμαρτυρήσις ἐπεκράτει καὶ συνάμα ἐπεξετείνετο εἰς νέας χώρας, ἐπὶ τοσοῦτο καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἱεραποστολῆς ἤνθει.

Κύριος καὶ σημαίνων ἐκπρόσωπος τῆς ἱεραποστολικῆς ἰδέας κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ταύτην ἐποχὴν ὑπῆρξεν ὁ Ἀδριανὸς Saravia⁵³. Οὗτος ἔδρασεν ὡς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Leyden καὶ ὡς πάστῳρ τῶν πόλεων Ἀμβέρσης, Βρυξελλῶν καὶ Οὐεστμίνστερ, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 1613. Εἰς τὸ ἔργον του «De diversis ministrorum Evangelii gradibus, sic ut a Domino fuerunt instituti et traditi ab Apostolis atque perpetuo omnium ecclesiarum usu confirmati» ὠμίλησεν ἐν ἐκτάσει περὶ τοῦ καθήκοντος πρὸς ἄσκησιν ἱεραποστολῆς. Δυστυχῶς τὸ ἔργον του δὲν εὔρεν ἀνταπόκρισιν. Ἀντιθέτως μάλιστα ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Beza διὰ τοῦ ἐν Γενεύῃ κατὰ τὸ ἔτος 1592 ἐκδοθέντος ἔργου του «Ad tractationem de ministrorum Evangelii gradibus ab Hadriano Saravia Belga editam» καὶ βραδύτερον (1774) ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Gerhard⁵⁴.

Ἀναπτυχθεῖσα ἡ Ὀλλανδία κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς ἀποικιοκρατικὴν δύναμιν, ἔθεσε τὴν ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσαν Διαμαρτυρομένην Ἐκκλησίαν ἐνώπιον νέων προοπτικῶν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἱεραποστολικῆς ἰδέας⁵⁵. Συντόμως ἰδρύθη ἱεραποστολὴ ἐν Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεστάλη ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Leyden Ἀντώνιος de Walens πρὸς ἱδρυσιν εἰδικῷ Σεμιναρίου. Ὑπὲρ τῆς ἱεραποστολῆς ταύτης ἐκδηλοῦται ὁ Ἰοῦστος van Heurn, ὁ ὁποῖος ἐξέδωσεν ἐν Leyden κατὰ τὸ ἔτος

52. Schomerus, H. W., Missionswissenschaft, Leipzig 1936, σελ. 9.

53. Kawerau, G., Adrian Saravia und seine Gedanken über die Mission, ἐν: Allgemeine Missions-Zeitschrift 1889, σελ. 333 ἔξ.

54. Ohm, Thomas, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 115.

55. Glan, M., Das Erwachen des Missionsgedankens im Protestantismus der Niederlande, St. Ottilien 1915.

1618 τὸ ἔργον τοῦ «De legatione evangelica ad Indos capessenda admonitio». Εἰς αὐτὸ οὐχὶ μόνον ὑπεστήριξε τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τῆς ἱεραποστολῆς, ἀλλὰ παρέσχε καὶ ὁδηγίαν διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ἱεραποστόλων καὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἱεραποστολῆς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1653 ὁ ἐπίσης Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Leyden Ἰωάννης Hoornbeek ἐκυκλοφόρησε τὸ ἔργον τοῦ «Summa controversiarum religionis cum infidelibus, haereticis, schismaticis», ἔτη δὲ τινα βραδύτερον (1665) τὸ ἔργον τοῦ «De conversione Indorum et Gentilium». Εἰς ἀμφοτέρω τάσσεται θερμῶς ὑπὲρ τῆς ἱεραποστολῆς καί, ὅπερ σημαντικόν, προτείνει τὴν σύστασιν εἰδικοῦ Ἰδρύματος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἱεραποστολῆς. Τέλος διὰ τὴν Ὀλλανδίαν πρέπει νὰ μνημονευθῇ ὁ Gijsbert Voetius, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1648-1676 ἐξέδωσε δύο ἔργα του, τὸ πεντάτομον «Selectae disputationes» καὶ τὸ τρίτομον «Politica ecclesiastica». Εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἔργα του αὐτὰ ὑποστηρίζει τὴν ἱεραποστολὴν καὶ ἐξαίρει τὴν σημασίαν της.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ περὶ τὴν ἱεραποστολὴν ἐνασχόλησις ἔλαβε πολλάκις ἀφορμὴν ἐκ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπεσκοπεῖ δὲ εἴτε εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν θέσεων τῆς ἐν λόγῳ Ἐκκλησίας, εἴτε εἰς τὴν προβολὴν τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τινὰς Διαμαρτυρομένους καθίσταν ἀναγκαίαν τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου. Εἰς τὴν πρώτῃν περίπτωσιν πρέπει νὰ κατατάξωμεν τὰ ἔργα τοῦ Ἑρρίκου Eckard: «Pandectae controversiarum religionis inter aug. confessionis Theologos et inter Pontificios» (1611) καὶ τοῦ Ἡλία Ehinger: «Velitatio epistolaris» (1631). Εἰς τὴν δευτέραν τὰ ἔργα τοῦ Αἰγιδίου Humnius: «Tractatus de S.S. Majestate, auctoritate, fide ac certitudine Sacrae Scripturae» (1591), τοῦ Μ. Konrad Porta: «Pastorale Lutheri, Das ist nützlicher und nötiger Unterricht von den fürnehmsten Stücken zum heiligen Ministerio gehörig» (1591), τοῦ ἤδη ἀνωτέρω μνημονευθέντος Ἰωάννου Gerhard καὶ τοῦ Brochmand: «Systema universae theologiae» (1633).

Ἀλλὰ ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἱεραποστολικὴ φιλολογία δὲν παρουσίασε μόνον ἔργα ἀρνητικῶς πρὸς τὴν ἱεραποστολὴν διακείμενα. Ἰκανοὶ τὸν ἀριθμὸν θεολόγοι ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου ἀπόψεως καὶ ὑπεστήριξαν τὴν ἰδέαν τῆς ἱεραποστολῆς. Οὗτοι εἶναι οἱ Βάλτασαρ Meinsner (1587-1626), Γεώργιος Kallisen (1586-1656), Ἀβραὰμ Schulte (1566-1624), ὁ ἐκ Σκωτίας Ἰωάννης Durie ἢ Duraeus (1596-1680), καὶ ὁ παιδαγωγὸς Ἰωάννης Komen-ski, γνωστὸς ὡς Comenius (1592-1670)⁵⁶. Ἰδιαιτέρας μνείας χρῆζουσιν οἱ Οὐρβανὸς Rhegius, συγγράψας τὸ ἔργον: «Von Amt und Gebühr der Obrigkeit, Vornehmlich die Lehre des Heiligen Evangelii zu fördern»,

56. O h m, Thomas, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 116.

Λεονάρδος Hutter διὰ τοῦ «Compendium locorum theologicorum» (1610) καὶ ὁ Φήλιξ Bidembach διὰ τοῦ «Consiliis theologicis» (1608)⁵⁷.

Ὁ κυριώτερος ὅμως ἐκπρόσωπος τῆς ἱεραποστολικῆς ἰδέας εἰς τὴν Γερμανίαν ὑπῆρξεν ὁ Freiher Ἰουστινιανὸς Ἑρνέστος von Welz († 1668)⁵⁸. Ἐκ χαρακτῆρος ἐνθουσιώδους διετέθη περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ὑπὲρ τῆς ἱεραποστολῆς κατ' ἐπίδρασιν τῶν φίλων πρὸς ταύτην προσκειμένων Ὁλλανδῶν θεολόγων, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισε κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Ὁλλανδίᾳ διαμονὴν του. Κατὰ τὸ ἔτος 1663 ἐκυκλοφόρησε μικρὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀπηύθυνε γενικῶς μὲν πρὸς τοὺς πιστοὺς τῆς Αὐγουσταίας Ὁμολογίας, εἰδικῶς δὲ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν Διαμαρτυρομένων, τοὺς Βαρόνους καὶ Εὐγενεῖς, τοὺς Θεολόγους, τοὺς Νομικοὺς καὶ Ἱατροὺς καὶ τέλος τοὺς ἐμπόρους. Εἰς αὐτὸ συνίστα τὴν ἔδρυσιν ἱεραποστολικῆς Ἑταιρείας πρὸς διάδοσιν τῆς «Εὐαγγελικῆς ἡμῶν θρησκείας». Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν ἑτέρας δύο μικρὰς συγγραφάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐπανῆλθεν ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ προτάσεως. Τὴν πίστιν του εἰς τὴν σημασίαν καὶ ἀξίαν τῆς ἱεραποστολῆς ἐπεσφράγισε διὰ τῆς αὐτοπροσώπου μεταβάσεώς του εἰς τὴν τότε ὑπάρχουσαν ἐν Surinam (Ἰνδία;) ἱεραποστολὴν τῶν Διαμαρτυρομένων, ὅπου συντόμως καὶ ἐτελεύτησε τὸν βίον του. Ἡ ἐνεργὸς καὶ δραστηρίᾳ συμμετοχὴ τοῦ Welz εἰς τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας του δὲν εὗρε τὴν δέουσαν ἀπήχυσιν. Θεολόγοι τινὲς μάλιστα ἀντέδρασάν εἰς τὴν προσπάθειάν του ἐκδῶσαντες πρὸς τοῦτο συναφεῖς ἀντιρρητικὰς συγγραφάς. Ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος κατεπολέμησε τὰς ἰδέας τοῦ Welz, ἦτο ὁ Superintendent τῆς Αὐγούστης Ἰωάννης Ἑρρίκος Ursinus, συντάξας τὸ ἔργον: «Wohlgemeinte, treuherzige und ernsthafte Erinnerung an Justinianum, seine Vorschläge, die Bekenhrung des Heidentums und die Besserung des Christentums betreffend». Ἐκτὸς τούτου κατεπολέμησαν τὰς ἀπόψεις τοῦ Welz ὁ ἐκ Ροστόκ Ἰωάννης Fecht (1698), ὁ ἐκ Στρασβούργου Ἰωάννης Ἰωακίμ Zentgrav (1699) καὶ ὁ Σαμουήλ Schelwig (1692)⁵⁹.

Ἡ ἰδέα τῆς ἱεραποστολῆς ἀπέκτησε πλέον ἐνθέρμους ὁπαδοὺς, ἀφ' ὅτου ὁ γνωστὸς φιλόσοφος Gottfried Wilhelm von Leibniz († 1716) ἤρξατο συγγραφῶν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἀσκουμένη ἱεραποστολὴ ἐν Κίνᾳ. Οὗτος ἐθεώρει τὴν ἱεραποστολὴν ὡς τὴν πλέον μεγάλην ὑπόθεσιν τοῦ καιροῦ του. Κατὰ τὸν Ohm, τὸ γεγονὸς, ὅτι εἰς τὸ καταστατικὸν τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου ἐτέθη ὡς σκοπὸς μεταξὺ ἄλλων καὶ ἡ «διάδοσις τῆς πίστεως» ὡφείλετο εἰς τοῦτον τὸν φιλόσοφον⁶⁰. Κατὰ τὸ ἔτος 1697 ἐξέδωσε τὸ ἔργον του «Novissima sinica», ὅπου ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως τὴν ἰδέαν τῆς ἱεραποστολῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς συγγρα-

57. Schomerus, H. W., ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 10.

58. Grössel, W., Justinianus von Weltz, der Vorkämpfer der lutherischen Mission, Leipzig 1897.

59. Schomerus, H. W., ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 11.

60. Ohm, Thomas, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 117.

φάς του καὶ ἰδίᾳ τὰς ἐπιστολάς του ὠμίλει περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἱεραποστολῆς, πολλάκις δὲ ἐνδιέτριβε καὶ εἰς πρακτικὰ θέματα ταύτης. Ἀξίαι μνείας εἶναι αἱ ἀπόψεις του περὶ τῆς ἀληθοῦς καὶ ἐσφαλμένης προσαρμογῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὸ πολιτιστικὸν καὶ πνευματικὸν περιβάλλον τῶν ξένων λαῶν, ὡς ἐπίσης αἱ συστάσεις του ἐπὶ ἱεραποστολικῶν μεθοδολογικῶν θεμάτων καὶ ἐπὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος.

Δι' ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνέχει ὁ Leibniz ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἤσκησεν ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τὴν ἱεραποστολὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὰς πρὸς τὸν Μέγαν Πέτρον ἐπιστολάς του⁶¹ ὠμίλει ῥητῶς περὶ τῆς ἀνάγκης ἐντάσεως τοῦ ἔργου τῆς ἱεραποστολῆς, παρέχων συγκεκριμένα συμβουλὰς. Συνίστα τὴν σπουδὴν τῶν γλωσσῶν πρὸς μετάφρασιν καταλλήλων τεμαχίων ἐκ τῶν ἱερῶν κειμένων διὰ τὴν κατήχησιν καὶ τὴν ἵδρυσιν ἱεραποστολικῶν Σχολῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν μελλόντων ἱεραποστόλων, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἔπρεπε νὰ σπουδάζουν «μαθηματικά, ἱατρικὴν καὶ χειρουργικὴν»⁶².

Ὁ Leibniz ἐξ ἐνὸς καὶ ἡ ἑναρξίς τοῦ εὐσεβιστικοῦ κινήματος (pietismus) ἐντὸς τῆς Διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας ἐξ ἐτέρου ἔδωσαν τὴν κυρίαν ὠθησιν πρὸς ἀνθιστὴν τῆς ἱεραποστολικῆς ἰδέας εἰς τὸν κόσμον τῆς Διαμαρτυρήσεως. Μαθηταὶ τοῦ Leibniz καὶ ὁπαδοὶ τοῦ εὐσεβισμοῦ ὑπῆρξαν οἱ κύριοι ἐκπρόσωποι τῆς νέας ἐποχῆς.

Ὁ αὐλικὸς ἱεροκέρυξ Conrad Mel, ἐπηρεασμένος ἐκ τῶν ἰδεῶν τοῦ Leibniz, ἔγραψε κατὰ τὸ 1701 τὸ ἔργον: «Pharus missionis evangelicae seu consilium de propaganda fide per conversionem ethnicorum maxime Sinensium». Κατὰ τὸν Schomerus τὸ ἔργον τοῦ Mel θεωρεῖται ἡ πρώτη προτεσταντικὴ θεωρία τῆς ἱεραποστολῆς⁶³. Πλούσιον ὑλικόν, ἀφορῶν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱεραποστολῆς, εὐρίσκομεν εἰς τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἐκ Halle August Hermann Francke († 1727), ἰδίᾳ δὲ τοῦ ὁμοίως ἐκ Halle ὁρμωμένου Βαρθολομαίου Ziegenbalg. Οὗτος ὑπῆρξεν ἱεραπόστολος εἰς τὴν δαυικὴν ἀποικίαν τοῦ Tranquebar ἐν Νοτίοις Ἰνδίαις, ὅπου εἰργάσθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταλειφθέντα ἔργα μαρτυροῦν ἄνδρα ἰδιαιτέρας ἱεραποστολικῆς καταρτίσεως καὶ σοφίας.

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱεραποστολὴν εἰς τοὺς θεολογικοὺς κύκλους ἔλαβεν εὐρεῖαν ἑκτασιν. Δηλωτικὸν τούτου εἶναι ἡ πληθὺς τῶν σχετικῶν συγγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξεδόθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ κίνησιν δραστηρίαν συμμετοχὴν ἐπεδείξαντο αἱ Θεολογικαὶ Σχο-

61. Guerrier, W., Leibniz in seinen Beziehungen zu Russland und Peter den Grossen. Eine geschichtliche Darstellung dieses Verhältnisses nebst den darauf bezüglichen Briefen und Denkschriften, Sankt Petersburg-Leipzig 1873.

62. Glazik, Josef, Die russisch-orthodoxe Heidenmission seit Peter dem Grossen, Münster 1954, σελ. 38. Πρβλ. Richter, L., Leibniz und sein Russlandbild 1946.

63. Schomerus, H. W., ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 11.

καὶ τῶν Πανεπιστημίων Königsberg, Rostock καὶ Leipzig. Ἐνταῦθα περιοριζόμεθα εἰς τὴν μνημόνευσιν τῶν J.A. Fabricius, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1731 ἐξέδωκε τὸ ἔργον: «*Salutaris lux Evangelii toti orbi per divinam gratiam exoriens, sive notitia historico-chronologica litteraria et geographica propagatorum per orbem totum Christianorum sacrorum*» καὶ J.B. Lüdepwaldt, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1754 τὸ ἔργον: «*Untersuchung von der Berufung und Seligkeit der Heiden*». Εἰς τὴν ἰδίαν τέλος κατηγορίαν ἀνήκει καὶ ὁ Ἄγγλος William Carey, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ ἔτος 1792 ἐξέδωκεν ἐν Leicester τὸ ἔργον του: «*An Enquiry into the Obligation of the Christians to use means for the Conversion of the Heathens*».

Ἡ ἐπιδειχθεῖσα εὐνοϊκὴ ὑπὲρ τῆς ἱεραποστολῆς ἐξέλιξις κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα συνεχίσθη ὑπὸ πλέον ἔντονον ρυθμὸν κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα. Εἰς τοῦτο μεγάλως συνέβαλεν ἡ Ἱδρυσις ἱκανοῦ ἀριθμοῦ Ἱεραποστολικῶν Ἑταιρειῶν⁶⁴ καὶ ἡ ὁλονὲν αὖξουσα ἱεραποστολικὴ δραστηριότης τῆς Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐξετείνετο πλέον ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς ὑδρογείου. Ἀμεσον ἐπακόλουθον τῆς τοιαύτης ἐξελίξεως ἦτο ἡ ἐπὶ ἀκαδημαϊκοῦ ἐπιπέδου συζήτησις τῶν πολλῶν εἰς τὴν ἱεραποστολὴν τιθεμένων προβλημάτων. Πλήθος ὀνομαστῶν θεολόγων συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ συζήτησιν καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς συναφῶν θεολογικῶν συγγραφῶν εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἐνδιαφέρον ἐνταῦθα εἶναι νὰ σημειωθῇ, ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος (1801) ὁ Ἰωάννης Φρειδερίκος Flatt (1759-1821), Καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1785 τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Tübingen καὶ ἀπὸ τοῦ 1792 τῆς Θεολογίας, ἐδίδαξε θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἱεραποστολὴν.

Εἰς τὴν νέαν ταύτην ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων ὅλως ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχει ὁ γνωστὸς θεολόγος Φρειδερίκος, Ἑρνέστος Δανιὴλ Schleiermacher. Οὗτος πρῶτος εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ κατὰ τὸ ἔτος 1843 ἐκδοθὲν ἔργον του «*Die christliche Sitte*» ἐνέταξε τὴν ἱεραποστολὴν εἰς τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην. Ὁ πατὴρ τῆς προτεσταντικῆς ἐπιστήμης τῆς ἱεραποστολῆς Γουσταῦος Warneck θεωρεῖ, ὅτι ὁ Schleiermacher ἔδωκε τὴν πρῶτην ὠθησιν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν διερεύνησιν τῶν ἱεραποστολικῶν προβλημάτων⁶⁵. Παρὰ ταῦτα, ὁ Schleiermacher δὲν προσέδωκεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱεραποστολῆς ἰδιαιτέραν θέσιν ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν θεολογικῶν μαθημάτων, ἀλλὰ τὴν ἐξήρτησεν ἐκ τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας⁶⁶.

Ἄλλοι ἐπιφανεῖς θεολόγοι, οἱ ὁποῖοι ἡσχολήθησαν εἰς τὴν ἱεραποστο-

64. Hogg, William, Richey, Mission und Ökumene (μτφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Hans Bolewski καὶ Martin Schlunk), Stuttgart 1954.

65. Warneck, Gustav, Evangelische Missionslehre, Gotha 1897², τόμ. I, σελ. 53.

66. Nieten, E., Der Missionsgedanke in der systematischen Theologie seit Schleiermacher, Gütersloh 1928, σελ. 150 ἐξ.

λὴν, ἦσαν ὁ Λουδοβῖκος, Ἀδόλφος Petri, ὁ ὁποῖος ἐξέδωσεν ἐν Ἀννοβέρῳ κατὰ τὸ ἔτος 1841 τὸ ἔργον του «Die Mission und die Kirche», ὁ Φρειδερίκος Αὐγουστος Ἐδουάρδος Ehrenfenchter διὰ τοῦ ἔργου του «Die praktische Theologie», Göttingen 1859, ὁ Κάρολος Ἀδόλφος Γεράρδος von Zezschwitz διὰ τοῦ ἔργου του «System der praktischen Theologie», Leipzig 1876, ὁ Ριχάρδος Rothe διὰ τοῦ ἔργου του «Theologische Ethik», Wittenberg 1871, ὁ C. G. Büttner διὰ τοῦ ἔργου του : «Die Kirche und die Heidenmission», Leipzig 1883 κ.ά. Ἐκ τῶν ἐκπροσώπων τῆς λεγομένης φιλελευθέρως θεολογίας δέον ἐνταῦθα νὰ ὀνομασθῇ ὁ Ἑλβετὸς Ἑρνέστος Buss, ὁ ὁποῖος ἐξέδωσεν εἰς Leyden ἐν ἔτει 1876 τὸ ἔργον του: «Die Christliche Mission, Ihre prinzipielle Berechtigung und praktische Durchführung».

Ὁ πρῶτος Διαμαρτυρούμενος θεολόγος, ὁ ὁποῖος ἐσκέφθη, ὅπως δώσῃ εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱεραποστολῆς αὐτοτελῆ θέσιν ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ὑπολοίπων θεολογικῶν μαθημάτων, ἦτο ὁ Κάρολος Graul (1814-1864). Οὗτος ἦτο Λουθηρανὸς θεολόγος καὶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1844-60 Διευθυντὴς τῆς Dresdener Leipziger Mission. Ἐν ἔτει 1864 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ὑφηγητοῦ διὰ τῆς ὑποβολῆς μελέτης ἀφορώσης εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσίευσεν ἐν Erlangen μικρὰν πραγματείαν, εἰς τὴν ὁποίαν πειράζεται νὰ καταδείξῃ τὴν σημασίαν καὶ τὴν θέσιν τῆς ἱεραποστολῆς ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου θεραπευομένων ἐπιστημῶν. Ὁ τίτλος τῆς πραγματείας ἦτο: «Über Stellung und Bedeutung der christlichen Mission im Grenzen der Universitätswissenschaften». Ὁ συντόμως ἐπακολουθήσας θάνατός του ἀνέστειλε τὰ σχέδιά του.

Ἐν ἔτει 1867 ἰδρύθη εἰς Ἐδιμβούργον τῆς Ἀγγλίας ἡ πρώτη Ἔδρα τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς, ἡ ὁποία κατελήφθη ὑπὸ τοῦ πρώτου γνωστοῦ Σκώτου ἱεραποστόλου Ἀλεξάνδρου Duff (1806-78). Ἡ Ἔδρα ὅμως αὕτη ἔφερε τὸν τίτλον «Evangelistic Theology», καίτοι προώριστο διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Duff κατηργήθη.

Ὁ Κάρολος, Ἑρρίκος Χριστιανὸς Plath, ἀκολουθῶν τὰς ιδέας τοῦ Graul, ἤρξατο διδάσκων εἰς Βερολῖνον ἐν ἔτει 1868 μαθήματα, ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς⁶⁷.

Τὴν ιδέαν τῆς αὐτοτελείας τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς ἐπαναλαμβάνει βραδύτερον (1877) ὁ Γουσταῦος Warneck (1834-1910)⁶⁸. Ἐτι σαφέστερον ἀναπτύσσει οὗτος τὴν ιδέαν ταύτην εἰς ἄρθρον ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυ-

67. Plath, Die Vertretung der Missionswissenschaft auf der Universität, Berlin 1868.

68. Warneck, G., Das Studium der Mission auf der Universität, Gütersloh 1877.

θέντι ἐν ἔτει 1874 ἱεραποστολικῷ περιοδικῷ ὑπὸ τὸν τίτλον «Allgemeine Missionszeitschrift»⁶⁹. Ἐκτοτε ἡ ἰδέα αὕτη ἤρχισε νὰ καλλιεργῇται ὁλονὲν καὶ περισσότερον. Κατὰ τὸ ἔτος 1892 ἐκδίδει ἐν Gotha ὁ Warneck τὸ πρῶτον πλήρες ἐγχειρίδιον τῆς Ἑπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Evangelische Missionslehre», τὸ ὁποῖον ἐγνώρισε δύο εἰσέτι ἐκδόσεις, 1897 καὶ 1902. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐπαναλαμβάνει τὰς γνωστὰς ἀπόψεις του περὶ τῆς σημασίας τῆς ἰδρύσεως αὐτοτελοῦς Ἑδρας διὰ τὴν Ἑπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ ἄλλως αὐτὸ τοῦτο τὸ σύγγραμμά του ἀπετέλει τὸ ἰσχυρότερον ἐπιχείρημα τῶν ἀπόψεών του, διότι προσέφερεν ἀπηρτισμένην εἰκόνα τοῦ περιεχομένου τῆς Ἑπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς.

Ὁ Warneck διῆρει ταύτην εἰς δύο κύρια τμήματα, εἰς τὸ ἱστορικὸν καὶ τὸ θεωρητικόν. Τὸ δεύτερον ἐκθέτει συστηματικῶς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν θεωρίαν τῆς Ἱεραποστολῆς τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἑρμηνευτικῆς, τῆς Δογματικῆς, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Ἀπολογητικῆς ἢ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ ὄργανα τῆς ἱεραποστολῆς τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἠθικῆς ἢ τέλος τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν σκοπὸν καὶ τὴν μέθοδον τῇ βοηθείᾳ τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας.

Οἱ ἀγῶνες τοῦ Warneck στέφονται τελικῶς ὑπὸ ἐπιτυχίας. Τὸ ἔτος 1896 καταλαμβάνει ὡς Καθηγητὴς τῆς Ἑπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς τὴν πρώτην πρὸς τοῦτο ἰδρυθεῖσαν Ἑδραν ἐν Halle τῆς Γερμανίας. Καίτοι διὰ τοῦ Warneck ἡ ὁδὸς πρὸς κατάκτησιν τῆς αὐτοτελείας τῆς Ἑπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς ἐν τῷ κύκλῳ τῶν θεολογικῶν μαθημάτων εἶχε πλέον ἀνοιγῇ, οὗτος οὐδέποτε ἔπαυσεν ἀγωνιζόμενος πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀρξαμένου ἔργου. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ γράφει τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἀφ' οὗτου κατέλαβε τὴν Ἑδραν, νέαν πραγματείαν πρὸς ὑποστήριξιν καὶ κατοχύρωσιν τῆς ἰδέας του. Αὕτη ἔφερε τὸν τίτλον: «Das Bürgerrecht der Mission im Organismus der theologischen Wissenschaften», ἐξεδόθη δὲ ἐν Βερολίνῳ.

Τὸ 1911 ὁ Αἰμίλιος Strümpfel ἐξέδωκεν ἐν Βερολίνῳ, κατ' ἐπίδρασιν τοῦ Warneck, ἐπιτυχῇ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἑπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς, καίτοι χαρακτηρὸς ἀπολογητικοῦ. Ὁ τίτλος τῆς ἦτο: «Was Jedermann heute von der Mission wissen muss». Τὸ μεθεπόμενον ἔτος ὁ Ἰούλιος Richter ἐδημοσίευσεν ἐν Gütersloh τὸ ἔργον «Weltmission und theologische Arbeit». Τὸ ἔργον του εἶναι προὐδὸν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς Βερολίνον.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Warneck ἀναληφθεῖσα γενικωτέρα προσπάθεια ὑπὲρ τῆς ἐπιστημονικῆς διερευνήσεως τῆς ἱεραποστολῆς ἔφερε ταχέως καρποὺς οὐχὶ μόνον εἰς Γερμανίαν⁷⁰, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς προτεσταντικὰς χώρας τῆς Εὐρώ-

69. Warneck, G., Die Mission als Wissenschaft, ἐν: Allgemeine Missionszeitschrift, 16 (1889), σελ. 397-407, 445-457.

70. Πρὸς χάριν τῆς ἱστορίας σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὴν συναφῇ πρὸς τὸ θέμα μας διάλεξιν τοῦ εἰδικῶς διὰ διτόμου συγγραφῆς ἐγκύψαντος εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἱεραποστολῆς τῆς πρώτης Ἐκκλησίας Adolf von Harnack, Grundsätze der Evangelisch-Protestan-

της. Συντόμως ἤρχισαν νὰ ἐκδίδωνται ἔργα πρὸς θεραπείαν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ ὑπὸ μὴ Γερμανῶν θεολόγων, ἐπηρεασμένα μᾶλλον ἢ ἡττον ἐκ τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν τοῦ Warneck. Αἱ σκανδιναυικαὶ χώραι δίδουν πρῶται τὸ παρόν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκδίδονται μελέται ἀφορῶσαι εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς ὑπὸ τῶν Totlie (Σουηδία 1892), Jørgensen (Νορβηγία 1892) καὶ Sørensen (Δανία 1911). Τέλος ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Οὐψάλης A. Kolmodin ἐκδίδει τὸ ἔτος 1912 τὸ ἱεραποστολικὸν ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν «Svensk Missionstidskrift».

Ἐν ἔτει 1902 ὁ Ἑλβετὸς W. Bornemann μέλος τῆς Basler Mission ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἔργον εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς⁷¹. Εἰς τοῦτο ὑπερασπίζεται τὰς θέσεις τοῦ Warneck περὶ αὐτοτελείας τῆς ἱεραποστολικῆς Ἐπιστήμης. Ἰδοὺ αἱ ἐν προκειμένῳ ἀπόψεις του: «Ἡ δημιουργία ἰδιατέρως ἐπιστήμης πραγματοποιεῖται τότε μόνον, ὅταν διαπιστωθῇ, ὅτι ἐν οἷονδήποτε ἀντικείμενον ἐρεύνης διαθέτει τοιαύτην αὐτοτέλειαν καὶ ἐνότητα, ὥστε νὰ εἶναι ἀρκούντως σημαντικὸν πρὸς ἰδιατέραν ἐπιστημονικὴν πραγμάτευσιν, νὰ εἶναι ἀρκούντως πολὺπλευρον καὶ πλούσιον πρὸς αὐτοτελεῖαν διερεύνησιν καὶ ἐκθεσιν καὶ τέλος ἀρκούντως ἰδιάζον, ὅπως θέτῃ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μέθοδον καὶ ἐργασίαν ἰδιατέρως ἀπαιτήσεις»⁷², καταλήγει δὲ εἰς τὴν διαπίστωσιν, ὅτι ἡ ἱεραποστολὴ ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης πληροῖ τοὺς ὡς ἄνω ὅρους.

Ἐτη τινὰ βραδύτερον (1911) ὁ Ὁλλανδὸς Καθηγητὴς Daubanton ἐξέδωκεν εἰς Οὐτρέχτην τὸ ἔργον του: «Prolegomena van Protestantische Zendings-Wetenschap». Τὸ μεθεπόμενον ἔτος ὁ H. Beets ἐξέδωκεν ἐν Eerdmans μικρὸν ἱεραποστολικὸν ἐγχειρίδιον ἐκλαϊκευτικοῦ χαρακτῆρος ὑπὸ τὸν τίτλον «Triumfen van het Kruis».

Εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας, καίτοι δὲν ἔλειψαν παντελῶς ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς, εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ, ὅτι γενικῶς αὕτη δὲν ἐγνώρισε τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν Εὐρώπην διερεύνησιν καὶ καλλιέργειαν. Μεγάλως ὁμως συνέβαλεν εἰς τοῦτο ἡ παγκόσμιος ἱεραποστολικὴ διάσκεψις τοῦ Ἑδιμβούργου (1910), ἡ ὁποία ἀπετέλεσεν ἰσχυρὸν κίνητρον πρὸς ἐντονωτέραν ἐπιστήμονα διερεύνησιν τῶν εἰς τὴν ἱεραποστολὴν ἀφορῶντων θεμάτων⁷³. Καρπὸς ταύτης ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ 1912 ἔκδοσις τῆς «Inter-

tischen Mission, δημοσιευθεῖσαν αὐτοτελῶς καὶ εὐρισκομένην εἰς τὰς σελ. 107-28 τοῦ δευτέρου τόμου τῶν ἐν Giessen 1904 ἐκδοθέντων «Reden und Aufsätze» τοῦ ἰδίου.

71. Bornemann, W., Einführung in die evangelische Missionskunde im Anschluss an die Basler Mission, Tübingen und Leipzig 1902.

72. Αὐτόθι σελ. 5.

73. Βουλγαράκη, Ἡλία, Τὸ Διεθνὲς Συμβούλιον Ἱεραποστολῆς, ἐν: «Πορευθέντες» 5 (1963), σελ. 38. Πρὸ τῆς περιόδου ταύτης θὰ ἠδυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν τὴν ἔκδοσιν τριῶν ἀξιολόγων ἔργων, τοῦ ὑπὸ τοῦ Arthur F. Piersen, The Crisis of Missions,

national Review of Missions», εἰς τὰς σελίδας τῆς ὁποίας ἤρχισαν δημοσιευόμεναι ἀξιόλογοι ἱεραποστολικῆς φύσεως μελέται. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τοῦ S. W. Hooton τὸ ἔργον «The Missionary Campaign», τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ εἰς τὸν ὑπότιτλόν του ὑποδηλοῖ, πραγματεύεται τὰς ἀρχάς, τὰς μεθόδους καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἱεραποστολῆς.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὁ William Newton Clarke ἐδημοσίευσεν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τὸ 1910 μελέτην διὰ τὴν χριστιανικὴν ἱεραποστολήν, ἡ ὁποία ἐγνώρισε τὸ 1914 δευτέραν ἔκδοσιν. Ὁ τίτλος τῆς εἶναι «A Study of Christian Missions». Τὸ προηγούμενον ἔτος (1913) ὁ Ronald Allen ἐξέδωκεν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τὸ ἀξιόλογον ἔργον του «Essential Missionary Principles», εἰς τὸ ὁποῖον θεωρεῖ, ὅτι τὸ κίνητρον τῆς ἱεραποστολῆς βασιζέται ἐπὶ τῆς πρὸς τοῦτο διττῆς ἐντολῆς τοῦ Χριστοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν νομικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ πνευματικῆς.

Ἀ π ὃ τ ο ῦ π ρ ὡ τ ο ῦ Π α γ κ ο σ μ ῖ ο υ Π ο λ έ μ ο υ ἕ ω ς τ ο ῦ 1933.

Ὁ μεσολαβήσας πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος καὶ ἡ δραματικὴ ἔκβασις αὐτοῦ διὰ τὴν Γερμανίαν ἀνέστειλεν, ὡς ἦτο φυσικόν, πᾶσαν κίνησιν. Ἀποκαθισταμένης σὺν τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς εἰς τὸν κανονικὸν αὐτῆς ρυθμόν, ἤρχισε καὶ ἡ καθόλου ἐπιστημονικὴ ζωὴ ἐν Γερμανίᾳ νὰ ἐπανευρίσκη τὸν παλαιὸν της ἑαυτόν. Καίτοι ἡ Γερμανία ἐστερήθη τῶν ἀποικιῶν της καὶ οἱ Γερμανοὶ ἱεραπόστολοι ἀπώλεσαν τὰ ἱεραποστολικά των κέντρα, ὑποχρεωθέντες νὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ξένων ἱεραποστολῶν, ἡ ἐπιστημονικὴ προσπάθεια πρὸς διερεύνησιν τῆς ἱεραποστολῆς, ἀντὶ νὰ ὑποστῇ τὴν ἀναμενομένην παρακμήν, ἐγνώρισε νέαν ἀνθησιν. Ἰκανὸς ἀριθμὸς νέων θεολόγων ἐνέκυψεν εἰς τὰ προβλήματα τῆς καὶ πλῆθος ἐργασιῶν εἶδον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Τοιουτοτρόπως τὸ 1919 ὁ Gerhard Füllkrug ἐδημοσίευσεν εἰς Schwerin (Mecklenburg) ἐκλαϊκευτικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Handbuch der Volksmission». Εἰς αὐτὸ πραγματεύεται σὺν τοῖς ἄλλοις σύντομον ἱστορίαν τῆς ἱεραποστολῆς, τοὺς σκοποὺς της, τὴν μέθοδον, τὰ μέσα εὐαγγελισμοῦ καὶ τὴν ἱεραποστολικὴν ἀπολογητικὴν.

Τὸ 1920 τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου ἱδρυσε τακτικὴν ἑδρὰν διὰ τὴν θεραπείαν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς, τὴν ὁποίαν κατέλαβε πρῶτος ὁ Ἰούλιος Richter (1862-1940) κατὰ βάσιν ἱστορικὸς καὶ οἰκουμενικὸς θεολόγος. Οὗτος ἐξέδωκε τὸ 1927 ἐν Leipzig, ὡς καρπὸν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν

or the Voice out of the Cloud, London 1886, ἐνθα εἰς τὰς πρώτας του σελίδας ἀναφέρεται εἰς τὰς βασικὰς ἀρχὰς καὶ κίνητρα τῆς ἱεραποστολῆς, τοῦ ὑπὸ τοῦ A. J. F. Behrend s εἰς τὸ «The Missionary Review of the World», δημοσιευθέντος ἐν ἔτει 1888 ἄρθρου ὑπὸ τὸν τίτλον «The Principles of Christian Missions» καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Eugene Stock, A Short Handbook of Missions, London 1904, ἐνθα εἰς τὸ πρῶτον μέρος του ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα τῆς ἐννοίας τῆς Ἱεραποστολῆς.

Βερολίνῳ διδασκόντων μαθημάτων, δίτομον «*Evangelische Missionskunden*». Ὁ πρῶτος τόμος ἐνδιατρίβει περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἱεραποστολῆς τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ ὁ δεύτερος περὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀπολογητικὴν τῆς προτεσταντικῆς ἱεραποστολῆς⁷⁴.

Τὸ 1928 τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Tübingen ἀπεφάσισε τὴν ἰδρυσιν εἰδικῆς Ἑδρας διὰ τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς. Ταύτην κατέλαβεν ὁ Μαρτίνος Schlunk, τὴν ὁποίαν καὶ ἐθεράπευσε μέχρι τοῦ ἔτους 1941. Τὸ παράδειγμα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Tübingen θὰ ἐμμοῦντο ἀσφαλῶς καὶ ἄλλαι Σχολαί, ἐὰν ἐν τῷ μεταξύ δὲν ἀνῆρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός, ὁ ὁποῖος ἐξ ἀρχῆς εἶχε διατεθῇ δυσμενῶς πρὸς πᾶν τὸ Χριστιανικόν. Μόνον ὅτε οὗτος, ἡττηθεὶς κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, ἀπῆλλαξε τὴν Γερμανίαν τῶν δεσμῶν της, ἐπανήρχισεν ἡ διακοπεῖσα κίνησις πρὸς δημιουργίαν αὐτοτελῶν Ἑδρῶν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς.

Τὸ 1929 δημοσιεύεται τὸ ἔργον τοῦ Otto Kübler ἐν Leipzig ὑπὸ τὸν τίτλον «*Mission und Theologie*». Εἰς τοῦτο ἐρευνᾶται ἡ θεολογικὴ προβληματολογία τῆς Ἱεραποστολῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Schleiermacher καὶ ἐντεῦθεν. Τὸ 1930 ὁ Ἀδόλφος Köbele ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «*Neue Allgemeinen Missions - Zeitschrift*» ἐκτεταμένον ἄρθρον, πραγματευόμενον «*Die Neubesinnung auf den Missionsgedanken in der Theologie der Gegenwart*». Ὁ Ἐρνέστος Nieden ἐξέδωσεν ἐν Βερολίνῳ τὸ 1931 τὸ μικρὸν ἐκλαϊκευτικὸν βιβλίον: «*Was Jedermann heute von der Mission wissen muss*», εἰς τὸ ὁποῖον πραγματεύεται κεντρικὰ θέματα τῆς ἱεραποστολῆς κατὰ ἀπλοῦν καὶ εὐσύνοπτον τρόπον. Ὁ μέγας σύγχρονος Γερμανὸς Θεολόγος Κάρολος Barth ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περιοδικὸν «*Zwischen den Zeiten*» ἀξιόλογον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Die Theologie und die Mission in der Gegenwart*»⁷⁵.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐγνώρισε πολλὰς μεταφράσεις, ἡγείρεν ὁμῶς καὶ ἀντιρρήσεις⁷⁶.

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐκυκλοφορήθη τὸ ἔργον τοῦ Ροβέρτου Speer, «*The Church and Mission*», ἐκδοθὲν ἐν Λονδίνῳ τὸ 1926.

74. Ἑτέρα ἀξιόλογα ἔργα τοῦ ἰδίου εἶναι: «*Vier Deutsche Missionstheologen des 18. Jahrhunderts*» ἐν: Festgabe für D. Dr. A. von Harnack zum Siebzigsten Geburtstag, Tübingen 1921, Das Heidentum als Missionsproblem, Gütersloh 1928 καὶ Die Briefe des Apostels Paulus als missionarische Sendschreiben, Gütersloh 1929.

75. Ἔργασίαι περὶ τοῦ Barth: Hartenstein, Karl, Was hat die Theologie Karls Barths der Mission zu sagen? ἐν: Zwischen den Zeiten (1928), σελ. 59-83. καὶ Hoff, I.P.C. Vant, Het Zendingsbegrip van Karl Barth, (Amsterdam) 1946.

76. Knaak, Siegfried, Die Theologie und die Mission in der Gegenwart. Eine Antwort an Karl Barth, ἐν: Zwischen den Zeiten 4 (1932), σελ. 331-55.

Εἰς αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς δὲν ὑπεισέρχεται εἰς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ θέματος τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ ἱεραποστολῆς, ἀλλ' εἰς ὠρισμένα τινά, τὰ ὁποῖα ἐνδιέφερον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κυρίως τὴν προτεσταντικὴν σκέψιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι αἱ κοινωνικαὶ ἰδέαι τῶν ἱδρυτῶν τῶν προτεσταντικῶν ἱεραποστολῶν. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκδίδεται εἰς Ἀμερικὴν (Νέαν Ὑόρκην) τὸ βιβλίον τοῦ J. F. McFadyen ὑπὸ τὸν τίτλον «The Missionary Idea in Life and Religion». Ἐνταῦθα γίνεται πραγμάτευσις τῆς ἱεραποστολῆς ἐξ ἐπόψεως τῆς συγχρόνου ζωῆς, τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Τέλος τὸ 1930 ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ William Temple εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Church Overseas» ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Missions and Theology».

Ἀπὸ τοῦ 1933 ἕως τέλους τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Κατὰ τὴν νέαν ταύτην περίοδον εἰς τὴν Γερμανίαν ἐδημοσιεύθησαν ἐργασίαι τινὲς ἀξιόλογοι. Κατὰ κύριον λόγον πρέπει νὰ μνημονευθῇ τὸ βιβλίον τοῦ Καρόλου Hartenstein. Τοῦτο ἐξεδόθη ἐν Βερολίνῳ τὸ 1933 ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Mission als theologisches Problem». Ὁ τίτλος τοῦ δὲν ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὸ περιεχόμενόν του, διότι τὰ ἐν αὐτῷ θιγόμενα θέματα ἐξετάζουν τὸ καθόλου πρόβλημα μᾶλλον ἢ ἤττον εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτῶν. Γενικῆς φύσεως ἔργον ἐξέδωκε τὸ 1935 ἐν Leipzig ὁ Hilko Wiardo Schomerus ὑπὸ τὸν τίτλον «Missionswissenschaft». Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ πλήρη εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς. Διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ἱεραποστολῆς, τὸ δεύτερον εἰς τὴν πρᾶξιν, τὸ τρίτον εἰς τὰς σχέσεις πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας, τὸ τέταρτον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἱεραποστολῆς καὶ τὸ πέμπτον εἰς τὴν σύγχρονον κατάστασιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου (1941) ἐδημοσίευσεν ὁ J. Winkelmann ἐν Gütersloh τὸ μικρᾶς ἐκτάσεως ἔργον: «Die Bedeutung der Mission für die Kirche». Τέλος δέον νὰ μνημονευθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ Μαρτίνου Schlunk εἰς τὴν «Evangelische Missions-Zeitschrift» δημοσιευθὲν περὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου (1944) ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Missionarische Theologie». Παραλλήλως πρὸς τὴν πρόοδον τῆς ἱεραποστολικῆς ἐπιστημονικῆς φιλολογίας ἐβάδισε καὶ ἡ παρὰ τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Γερμανίας ἱδρυσις νέων Ἐδρῶν πρὸς θεράπειαν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς. Κατ' ἀρχήν, τὴν παλαιὰν Ἐδραν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Halle κατέλαβε τὸ 1950, ὅτε τὸ πρῶτον ἠνοιξε τοῦτο τὰς πύλας του ὑπὸ τὴν ἐν τῷ μεταξύ ἀναρριχηθεῖσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν κομμουνιστικὴν Κυβέρνησιν, ὁ Arno Lehmann. Ὁμοίως τὴν Ἐδραν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Tübingen κατέλαβε μετὰ τὸν πόλεμον ὁ Gerhard Rosenkranz, ὁ ὁποῖος μετέτρεψεν ταύτην εἰς Ἐδραν τῆς

Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων. Ταχέως ὁμως καὶ αἱ ἄλλαι Θεολογικαὶ Σχολαὶ ἱδρύσαν Ἐδρας τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς εἴτε αὐτοτελῶς, εἴτε ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν Ἐπιστήμην τῶν Θρησκειῶν ἢ τὴν Οἰκουμενικὴν κίνησιν.

Πρῶτον τὸ ἀρχαῖον Πανεπιστήμιον τοῦ Mainz ἱδρύει Ἐδραν διὰ τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον (1946), τὴν ὁποίαν κατέλαβε τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ νῦν Καθηγητὴς αὐτῆς Walter Holsten. Ἀκολουθεῖ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμβούργου. Ἡ Ἐδρα τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς ἱδρύεται συγχρόνως πρὸς τὴν κατὰ τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1951 ἱδρυθεῖσαν Θεολογικὴν Σχολὴν αὐτοῦ, προσηρηθῆ δὲ αὕτη εἰς τὴν ἐν Ἀμβούργῳ ὑπάρχουσαν Ἱεραποστολικὴν Ἀκαδημίαν. Πρῶτος Καθηγητὴς τῆς Ἐδρας τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς ἐγένετο ὁ Walter Freytag, ὁ ὁποῖος ὑπηρέτησε ταύτην μέχρι τοῦ θανάτου του (1959). Ἀπὸ τοῦ 1953 ἐδίδαξεν ἐπίσης Ἐπιστήμην τῆς Ἱεραποστολῆς ὡς ἐπίτιμος Καθηγητὴς ὁ Ἑρρίκος Meyer. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Freytag ἐδίδαξεν ἐπὶ ἐξαετίαν ὡς προσκεκλημένος Καθηγητὴς ὁ Στέφανος Neill, ἀπὸ δὲ τοῦ 1967 κατέχει τὴν Ἐδραν ὁ Ἰωάννης Ἰωακείμ Margull.

Συγχρόνως πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμβούργου ἱδρύει Ἐδραν τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς καὶ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Heidelberg, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδαξεν ὡς Privatdozent ὁ προμνημονευθεὶς Ἑρρίκος Meyer μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1951-1953. Τὸ 1957 ἀκολουθεῖ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Heidelberg. Εἰς τὴν νεοῖδρυθεῖσαν Ἐδραν διδάσκει ὁ Καθηγητὴς Hans-Werner Gensichen. Σημειωτέον, ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Heidelberg εἶχε παλαιὰν Ἱεραποστολικὴν παράδοσιν. Εἰς αὐτὸ ἐδίδαξαν θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἱεραποστολὴν ὁ E. Troeltsch (1894-1915) καὶ βραδύτρον ὁ Walter Köhler (1929-1946). Ἐπεταί (1967) τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Erlangen. Καθηγητὴς τῆς Ἐδρας τῆς Ἱεραποστολῆς εἶναι ὁ Nils-Peter Moritzen. Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο ἐδιδάχθη καὶ παλαιότερον ἡ Ἱεραποστολικὴ Ἐπιστήμη (ἄνευ ἱδρύσεως Ἐδρας) ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τοῦ Neuendettelsau λίαν γνωστοῦ Γεωργίου Vicedom. Τέλος, ἅμα τῇ ἱδρύσει ἐν ἔτει 1967/68 Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, ἱδρύθη καὶ Ἐδρα τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἱεραποστολῆς, τὴν ὁποίαν κατέχει μέχρι τοῦ νῦν ὁ Horst Bürkle.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν Γερμανίαν ἐξέλιξις ἐσημειώθη καὶ εἰς τὰς ὑπολοίπους Προτεσταντικὰς χώρας. Πρὸς τοῦτο παραπέμπομεν εἰς τὸ δίτομον σχετικὸν ἔργον τοῦ O. G. Myklebust, *The Study of Mission in Theological Education*, Oslo τόμ. 2, 1955-57.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἄξια μνημονεύσεως εἶναι τὸ ἄρθρον τοῦ S. H. Gapp «The Final Motive for Foreign Mission», τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε τὸ 1936 εἰς τὸ περιοδικὸν «The Missionary Review of

the World» καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Hugh Vernon White, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τὸ 1937 ὑπὸ τὸν τίτλον «A Theology for Christian Mission». Ἡ ὀπτική γωνία τοῦ συγγραφέως εἶναι ἀνθρωπολογική, κατὰ τὴν κρατοῦσαν τότε ἐν Ἀμερικῇ ἀντίληψιν, ἐκδέχεται δὲ τὴν ἱεραποστολὴν ὡς ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τρόπον μᾶλλον φιλανθρωπικόν ἢ θρησκευτικόν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ 1939 ἐξεδόθη ἐν Λονδίῳ ὑπὸ τοῦ Wilson W. Cash τὸ ἔργον «The Missionary Church». Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἐξετάζει τὰς παλαιὰς καὶ συγχρόνους ἱεραποστολάς, εἰς δὲ τὸ δεύτερον μέρος τὴν οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν. Κεντρικὴ σκέψις τοῦ οἰκουμενικοῦ αὐτοῦ Θεολόγου εἶναι, ὅτι ἡ ἱεραποστολή θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἑνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου (1943) ὁ Geoffrey Allen ἐκυκλοφόρησεν εἰς Λονδίνον τὸ ἔργον του: «The Theology of Mission» πρὸς χρῆσιν τῶν φοιτητῶν. Εἰς τὸ ἐξ 78 σελίδων συγκείμενον τοῦτο ἔργον διατυποῦνται ἐν πληρότητι καὶ σαφηνείᾳ αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἱεραποστολῆς. Τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Μεθοδιστὴς Edmund Davison Soper ἐξέδωσεν ἐν Nashville τὸ ἔργον του: «The Philosophy of the Christian World Mission». Ἐν αὐτῷ ἀκολουθεῖ ἐξ ἐπόψεως θεωρίας τὴν μέσῃ ὁδῶν μεταξὺ Hocking καὶ Kraemer.

(Συνεχίζεται)